

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

dla zamierzenia inwestycyjnego:

„ADAPTACJA I PRZEBUDOWA BUDYNKU PAŁACU W CIASNEJ NA FILIĘ SZKOŁY PODSTAWOWEJ W CIASNEJ ETAP I, W RAMACH ZADANIA BUDOWA I MODERNIZACJA OBIEKTU PAŁACOWEGO WRAZ ZE ZMIANĄ SPOSOBU UŻYTKOWANIA NA BUDYNEK SZKOLNO – WYCHOWAWCZY – ETAP I”

Opracowanie: mgr Joanna Jabłońska

mgr Joanna Jabłońska
[Signature]
KONSERWATOR DZIEŁ SZTUKI

1 Dane dotyczące opracowania

1.1 Zakres opracowania

Niniejsze opracowanie zawiera oraz ocenę stanu i zakresu zachowania substancji wartościowej historycznie lub estetycznie w obrębie budynku pałacu w Ciasnej, przeprowadzoną na podstawie badań stratygraficznych i konserwatorskich; wraz z oceną możliwości i podaniem sposobów ochrony wartościowych historycznie elementów w kontekście zadania:

„ADAPTACJA I PRZEBUDOWA BUDYNKU PAŁACU W CIASNEJ NA FILIĘ SZKOŁY PODSTAWOWEJ W CIASNEJ ETAP 1, W RAMACH ZADANIA BUDOWA I MODERNIZACJA OBIEKTU PAŁACOWEGO WRAZ ZE ZMIANĄ SPOSOBU UŻYTKOWANIA NA BUDYNEK SZKOLNO-WYCHOWAWCZY- ETAP I”

1.2 Formalne podstawy opracowania

- Program Funkcjonalno Użytkowy : ADAPTACJA I PRZEBUDOWA BUDYNKU PAŁACU W CIASNEJ NA FILIĘ SZKOŁY PODSTAWOWEJ W CIASNEJ ETAP 1, W RAMACH ZADANIA BUDOWA I MODERNIZACJA OBIEKTU PAŁACOWEGO WRAZ ZE ZMIANĄ SPOSOBU UŻYTKOWANIA NA BUDYNEK SZKOLNO-WYCHOWAWCZY- ETAP I
- Zalecenia konserwatorskie wydane przez WUOZ Katowice delegatura w Częstochowie z dnia 22.07.2022

2 Dane dotyczące obiektu

2.1 Dane formalne

Pałac w Ciasnej jest własnością gminy Ciasna. Wpisany jest do gminnej ewidencji zabytków

2.2 Dane historyczne na temat obiektu

Na temat historii powstania Ciasnej zachowało się bardzo niewiele informacji. Wiadomo, że pierwsze z okalających ją stawów powstały najprawdopodobniej jeszcze przed rokiem 1500. Pierwszą adnotacją związaną z Ciasną jest śmierć jej właściciela w roku 1596. Był to Kaspar Schick von Lenkau.

W zbiorze wizytacji archidiecezjalnych z roku 1679 widnieje wpis o Sierakowie jako parafii, ale także wzmianka o Ciasnej należącej do parafii w Lubecku. Skąpa informacja daje nam obraz o przekazywaniu w ramach dziesięciny 60 karpi oraz urny ryb Lubecku. Umiejscawia nazwę Schwier jako folwark, później należący do majątku w Ciasnej. Sama Ciasna w opisie protokołów powizytacyjnych, wymieniona jest w roku 1688.

Od roku 1723 właścicielem był Christoph Heinrich von Koschitzky z Kosic (Krzysztof Kosicki).

To za jego czasów, w grudniu 1725 do Ciasnej przybyli komisarze podatkowi z Lublińca siedziby powiatu. Sporządzano wówczas księgi protokołów dla komisji rewizyjnej sprawdzającej i uaktualniającej dane z Katastru Śląskiego Podatku Szacunkowego (1527-1740) na potrzeby nowego Katastru tzw. Karolińskiego zarządzanego w 1721 roku przez cesarza Karola VI. Dzięki tym urzędnikom otrzymujemy opis ówczesnej wsi i majątku. Do dominium należał: jeden ogród z drzewami owocowymi – określono go jako marny, ze względu na słabe ziemie.

Nie znajdują się w zapisach historycznych informacje gdzie właściciele wsi rezydowali. Początkowo w Ciasnej był najpewniej tylko dom zarządcy majątku stojący w zabudowaniach folwarcznych, w czasach współczesnych była to siedziba gospodarstwa rybackiego. Opis majątku Ciasna-Molna z 1783 roku charakteryzuje tę budowlę jako drewnianą i starą, podzieloną na dużą izbę i dwie mniejsze na lewo od wejścia oraz jedno duże, zaniedbane i chyba niewykorzystywane pomieszczenie na prawo.

W 1790 roku właścicielem dominium był kapitan Friedrich Stümer.

Kolejnym właścicielem Ciasnej z Molną oraz Jeżowej stał się podporucznik wojska pruskiego Karl Ewald Moritz von Frankenberg und Ludwigsdorf i jego żona Jeanette von Poser. Niewiele wiemy na temat jego działalności lecz na tym terenie zasłużył się bardzo oświacie. W roku 1822 w Nowym Dworze jako środkiem całego dominium stanęła nowoczesna szkoła, murowana kryta strzechą. 1828 roku, po śmierci Karla Ewalda Moritza (11 lipca) oraz jego żony Jeanette von Poser (21 października) obciążony długami majątek poszedł pod młotek. Kupił go w 1832 roku jego syn, z pierwszego małżeństwa, Hermann Julius Moritz von Frankenberg. Po roku 1864 właściciele majątku zmieniali się dość często byli to – Władysław Piwnicki (zięć ostatnich Frankenbergów), Karl Trampe, Moritz Fuhland.

Ostatnimi właścicielami dominium Ciasna-Jeżowa-Molna była rodzina von Klitzing, pochodząca z Branderburgii. Majątek kupili na przełomie XIX i XX wieku, a w latach 1904-1908 (inne źródła wskazują na 1913 jako rok zakończenia budowy, co potwierdzałaby data umieszczona na elewacji) wzniesli istniejący do dziś neoklasycyści pałac. Po śmierci męża i syna majątkiem zarządzała wdowa Meli von Klitzing. Na przełomie 1926/27 roku sprzedała majątek. W latach 30 – tych XX w. w pałacu, który został upaństwowiony, mieścił się ośrodek wypoczynkowy, od 1939 szpital polowy a następnie oddział szpitala psychiatrycznego w Lublińcu. W 1943 r pożar uszkodził dach i górne kondygnacje.

W 1945 roku pałac przeszedł na własność państwa polskiego. Był użytkowany przez kilka instytucji. W latach 1945 – 52 pałacem zarządzało Państwowe Gospodarstwo Rybackie w Ciasnej, przeprowadzono wówczas remont kapitalny. Od 1953 w budynku funkcjonował Państwowy Dom Wczasów Dziecięcych, od 1982 roku mieścił się w pałacu Dom Dziecka (funkcjonował jeszcze w 2000 r) W 1999 r wymieniono pokrycie dachu. W 2012 roku pałac będący własnością powiatu lublinieckiego został wystawiony na sprzedaż. Od stycznia 2022 roku stanowi własność gminy Ciasna.

Bibliografia :

<https://www.polskiezabytki.pl/m/obiekt/5114/Ciasna>

<https://www.straznicyzasu.pl/viewtopic.php?t=5806>

Karta ewidencyjna zabytku nr 646 w archiwum WUOZ delegatura w Częstochowie

2.3 Dane dotyczące istniejących archiwalnych materiałów dotyczących obiektu

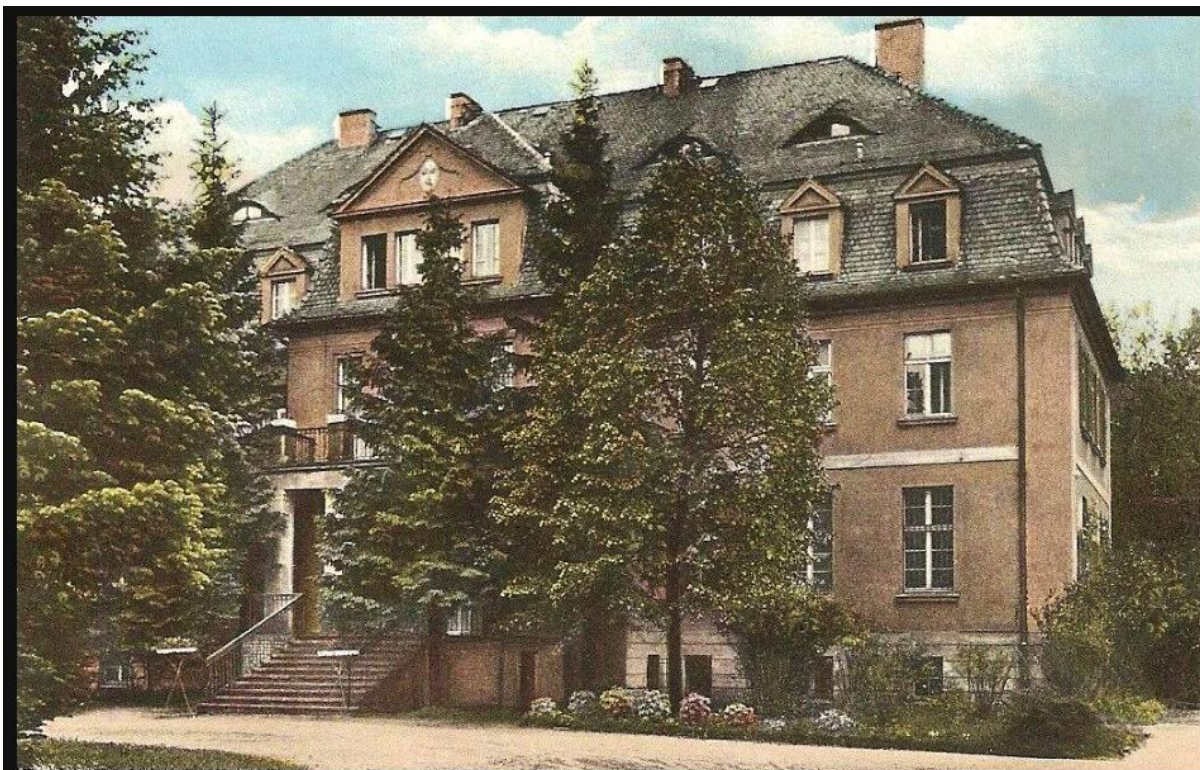
2.3.1 Archiwalne fotografie obiektu

Fot 1. Lata 1920- 1930

Fot. 2. Lata 1931-1935

Fot. 3. Przed 1936

Fot. 4. Lata 30 – te XX w.

Fot. 5. 1936

Fot. 6. Lata 30 – te XX w.

Fot 7. Lata 1950 - 60

Fot. 8. Lata 1950-60

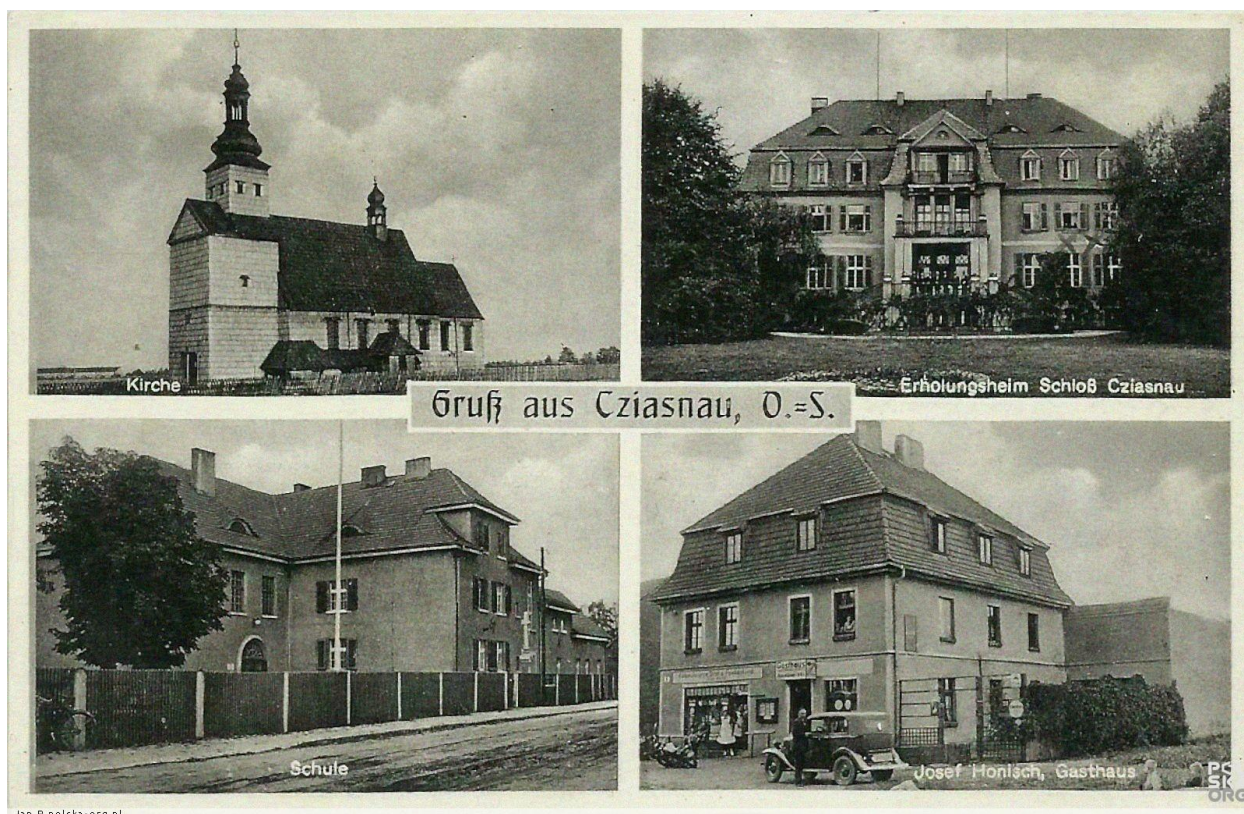

Fot. 9. Lata 1960 lub później.

Powyższe fotografie pochodzą z portalu Fotopolska.eu, dostęp w październiku 2023

Pocztówki z fotografiami pałacu w Ciasnej – lata 30 – te XX w

Pocztówka z lat 30 – tych XX w

Fot. 10. Fotografia z 1982 r, w archiwum WUOZ delegatura w Częstochowie

Fotografie z 2000 r, zamieszczone w karcie ewidencyjnej zabytku nr 646, znajdującej się w archiwum WUOZ delegatura w Częstochowie

Fotografia z 2009 (?) r autorstwa Waldemara Sosnowskiego, pochodząca ze strony <https://www.polskiezabytki.pl/m/obiekt/5114/Ciasna/>

2.3.2 Dokumenty pisemne dotyczące obiektu

Program Funkcjonalno Użytkowy: ADAPTACJA I PRZEBUDOWA BUDYNKU PAŁACU W CIASNEJ NA FILIĘ SZKOŁY PODSTAWOWEJ W CIASNEJ ETAP 1, W RAMACH ZADANIA BUDOWA I MODERNIZACJA OBIEKTU PAŁACOWEGO WRAZ ZE ZMIANĄ SPOSOBU UŻYTKOWANIA NA BUDYNEK SZKOLNO-WYCHOWAWCZY- ETAP I autor: Elżbieta Błęszyńska

Zalecenia konserwatorskie wydane przez WUOZ Katowice delegatura w Częstochowie z dnia 22.07.2022

Karta ewidencyjna zabytków architektury i budownictwa nr 646 udostępniona przez WUOZ delegatura w Częstochowie

Ekspertyza mikologiczna z września 2023 r, opracowanie dr. W. Frąckowiak

2.4 Opis obiektu

Budynek murowany z cegły, tynkowany, wzniesiony na planie prostokąta, posiada 2 kondygnacje nadziemne, dwie kondygnacje w dachu mansardowym. Budynek jest podpiwniczony, piwnica w połowie wysokości jest nadziemna. Budynek nakryty jest wysokim dachem mansardowym z lukarnami i wolimi oczkami. Górna część dachu dwuspadowa, symetryczna z naczółkami. Elewacja frontowa północna jest dziewięcioosiowa z centralnie umieszczonym trzyosiowym ryzalitem, mieszczącym wejście do budynku, prowadzące przez ganek dostępny po szerokich schodach, ponad którym znajduje się taras wsparty na czertach kolumnach. Ryzalit wieńczy trójkątny przyczółek w którym umieszczono kartusz herbowy z datą 1913r, odnoszącą się do czasów budowy pałacu. W elewacji tylnej jest analogiczny ryzalit poprzedzony tarasem z dwoma biegami schodów usytuowanych wzdłuż elewacji południowej, prowadzącymi do ogrodu pałacowego. Wystrój elewacji skromny, dodatkowo uproszczony na skutek remontów i wymiany tynków. Oryginalnie pas przyziemia był zaakcentowany poziomymi pasami, w połowie wysokości elewacji przebiegał prosty gzyms pośredni.

Opis techniczny i technologia wykonania obiektu

- Fundamenty i ściany piwnic wykonane są z cegły i kamienia.
- Ściany zewnętrzne w części nadziemnej murowane z cegły ceramicznej pełnej na zaprawie cementowo-wapiennej. Lokalnie bloczki betonowe.
- Schody zewnętrzne kamienne, obłożone wtórnie okładziną ceramiczną
- Filary na ganku przy elewacji północnej, słupki przy tarasie elewacji południowej, słupki na balkonach, prawdopodobnie kroksztyny balkonu - z piaskowca
- Elewacje zewnętrzne - tynk cementowo- wapienny malowany farbą akrylową, w części przyziemia obłożony licówką klinkierową
- Dach w konstrukcji drewnianej, kryty współczesną dachówką ceramiczną, karpiówką.
- Nawierzchnia tarasów przy elewacjach południowej i północnej kryta wtórnie okładziną ceramiczną. Balkony kryte papą.
- Okna współczesne, zespolone, drewniane.
- Drzwi zewnętrzne drewniane, płycinowe. Od strony północnej oryginalne drzwi wejściowe
- Ściany wewnętrzne z cegły ceramicznej, wtórnie dodane ściany z pustaków ceramicznych oraz ściany w technologii karton gips.
- Stropy masywne typu Kleina, żelbetowe, układy mieszane.
- Tynki wewnętrzne cementowo wapienne, gładkie. Wymalowania ścian emulsyjne, akrylowe, tapety oraz strukturalne okładziny, w pomieszczeniach sanitariatów i kuchennych okładziny ceramiczne.
- Schody wewnętrzne żelbetowe obłożone lastryko. W tym jedna klatka zabiegowa. Schody na strych - drewniane. Schody prowadzące od bocznego wejścia (w elewacji wschodniej) na poziom parteru obłożone płytkami ceramicznymi.
- Posadzki w piwnicy pokryte w części płytkami ceramicznymi, płytkami terrakota oraz lastryko, na parterze i piętrze parkiety drewniane, płytki terakotowe (komunikacja) w sanitariatach płytki ceramiczne.
- Klatki schodowe wraz z komunikacją pokryte lastryko.

- Rynny i rury spustowe z PCV

Elewacja północna

Elewacja południowa

3 Badania konserwatorskie obiektu

3.1 Zakres badań konserwatorskich

Poziom, pomieszczenie	Zakres przeprowadzonych badań konserwatorskich
Elewacje	Ewaluacja pod kątem wartości zabytkowej poszczególnych elementów. Ocena stanu zachowania. Weryfikacja możliwości rewaloryzacji poszczególnych elementów. Przeprowadzono badania stratygraficzne elewacji w zakresie dostępnym bez ustawiania rusztowań.
Piwnica	Ewaluacja pod kątem wartości zabytkowej poszczególnych elementów. Ocena stanu zachowania. Weryfikacja możliwości rewaloryzacji poszczególnych elementów. Przeprowadzono badania stratygraficzne ścian i stolarki piwnic
Parter	Ewaluacja pod kątem wartości zabytkowej poszczególnych elementów. Ocena stanu zachowania. Weryfikacja możliwości rewaloryzacji poszczególnych elementów. Przeprowadzono badania stratygraficzne podłóg ścian oraz stolarki.
I piętro	Ewaluacja pod kątem wartości zabytkowej poszczególnych elementów. Ocena stanu zachowania. Weryfikacja możliwości rewaloryzacji poszczególnych elementów. Przeprowadzono badania stratygraficzne ścian oraz stolarki. Przebadano posadzki.
II piętro	Ewaluacja pod kątem wartości zabytkowej poszczególnych elementów. Ocena stanu zachowania. Weryfikacja możliwości rewaloryzacji poszczególnych elementów. Przeprowadzono badania stratygraficzne ścian

3.2 Ocena zakresu występowania i charakteru elementów podlegających ochronie konserwatorskiej

Wnioski z przeprowadzonej wizji lokalnej i badań konserwatorskich

3.2.1 Elewacje

Elewacje budynku uległy na przestrzeni lat przekształceniu, jednak stosunkowo niewielkiemu. Zachowana została zasadnicza forma elewacji, podziały i detal architektoniczny. Najpoważniejsze zmiany to:

- Pokrycie tynkowanych partii elewacji wtórnym tynkiem cementowym, z zatarciem poziomych pasów akcentujących strefę przyziemia oraz wyobleniem i spłyceniem rysunku form profilowanego gzymsu wieńczącego, gzymsów docinkowych podokiennych, nisz na tarasach, gzymsu pośredniego itp.

Obecny gładki tynk w partii cokołu oraz historyczna fotografia tej partii (lata 30 – te XX w)

- Ujednolicenie kolorystyki elewacji – na archiwalnych fotografiach widać, że zarówno elementy z piaskowca (w naturalnym kolorze kamienia) jak i detale – cokół, gzymsy były kolorystycznie skontrastowane z barwą płaszczyzn tynku, malowanych na

1i 2 – historyczne fotografie z lat 30 – tych – widoczne kontrastowo opracowane kolorystycznie elementy. 3- elewacja budynku obecnie.

- Pokrycie schodów w elewacji północnej i południowej wraz z tarasami oraz częściowo partii przyziemia okładziną klinkierową – oryginalnie stopnie schodów były kamienne.

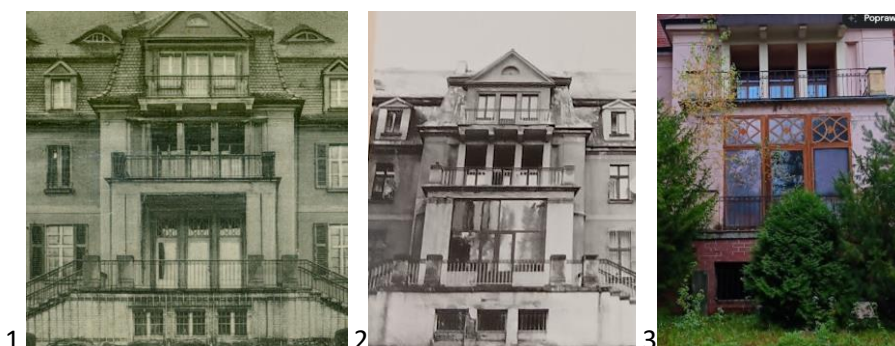

Klinkierowa okładzina schodów i muru pod tarasem przy elewacji północnej.

Na archiwalnej fotografii (1) widoczna jest jasna okładzina z cegły lub malowana na biało cegła? W partii pod tarasem elewacji południowej. Na fotografii nr 2 – odstłonięty spod klinkierowej okładziny na elewacji północnej fragment wątku z betonowych bloczków (?). Fot 3 przedstawia fragment stopnia z granitu, widocznego w ubytkach okładziny stopni przy elewacji północnej. Fot 4 – stopień z piaskowca widoczny w ubytkach okładziny przy elewacji południowej.

- Zabudowanie tarasu od strony południowej przez zamontowanie szklenia pomiędzy filarami, przez co utworzono rodzaj werandy. Na fotografiach z lat 30 – tych XX w i późniejszych widoczny jest otwarty taras, na jednym ze zdjęć tekstylna makiza, używana do ocieniania tej przestrzeni. Na fotografii z 2000 r. widoczna jest przeszklona zabudowa tej partii, natomiast stylizowane okna pochodzą zapewne z okresu ostatnich działań remontowych.

Fotografie przedstawiają kolejno 1 – stan z lat 30- tych XX w, 2stan z roku 2000, stan z roku 2023

- Zmiana proporcji mansard przez zmniejszenie powierzchni okien na rzecz powierzchni ścian

1 stan obecny, 2 archiwalne zdjęcie z lat 30 tych

- Zastąpienie podwójnych wolich oczek w dachu pojedynczymi
- Usunięcie okiennic, widocznych na zdjęciach elewacji południowej pochodzących z lat 30 – tych XX w.

- Pomalowanie filarów tarasu, ganku i balkonów. Okładzina na tych elementach wykonana jest z piaskowca, każda z płyt posiada obramienie w postaci tzw. szlaczka krakowskiego, oraz greszkowaną powierzchnię

- Wymiana więźby i poszycia dachu
- Wymiana stolarki okiennej na współczesną, w kolorze drewna o innych podziałach okien.

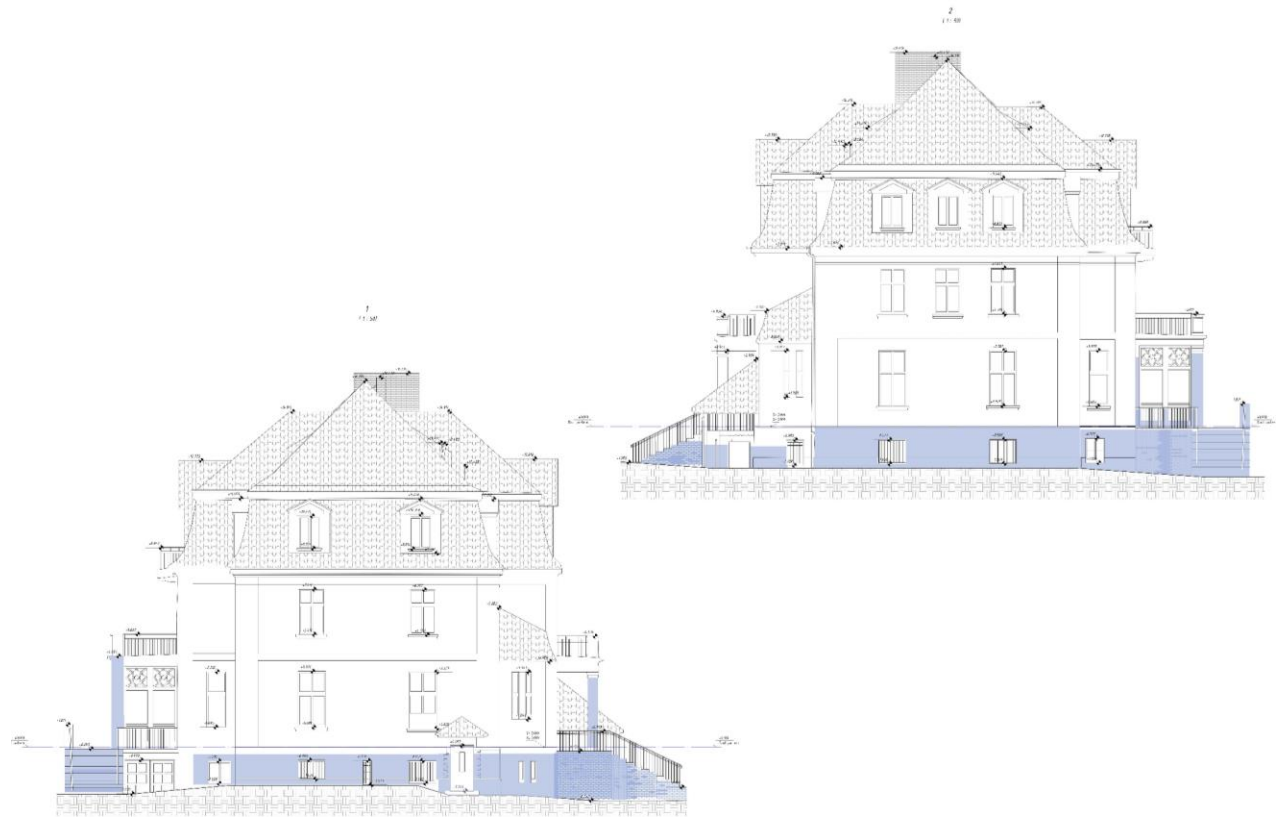
- Dobudowanie do elewacji północnej po prawej stronie ganku wejścia zadaszenia nad drzwiami, prowadzącymi do piwnicy

Porównując stan obecny z archiwalnymi zdjęciami obiektu, daje się zauważyć, że na czytelność form i podziałów architektonicznych znaczący wpływ miała kolorytyka – historycznie gzymsy a także partie przyziemia wyodrębnione były jaśniejszym kolorem.

Dolne partie elewacji podkreślał cokół z poziomymi podziałami. Fragmenty ścian pod schodami , zarówno w elewacji północnej jak i południowej robią wrażenie odsłoniętych wątków ceglanych lub okładziny ceglanej (?) w jasnym kolorze.

Rys. 1. Przebadane partie elewacji południowej i północnej

Rys .2. Przebadane partie elewacji wschodniej i zachodniej

Stratygrafia tynkowanych partii elewacji

Odkrywka 1. Elewacja północna, partia cokołu			
Warstwa technologiczna	Oznaczenie graficzne	Warstwa chronologiczna	Opis warstwy
1			Farba emulsyjna różowa
2			Tynk cementowy baranek
3			Pozostałości farby w kolorze białym
4			Tynk szary, cementowo - wapienny
5			Wątek ceglany

Odkrywka 2. Elewacja północna, partia cokołu z okładziną klinkierową			
Warstwa technologiczna	Oznaczenie graficzne	Warstwa chronologiczna	Opis warstwy
1			Płytki klinkierowe
2			Zaprawa montażowa cementowa
3			Pozostałości farby w kolorze żółtym
4			Pozostałości farby w kolorze białym
5			Tynk szary, cementowo - wapienny
6			Wątek z bloczków cementowych

Odkrywka 3. Elewacja północna			
Warstwa technologiczna	Oznaczenie graficzne	Warstwa chronologiczna	Opis warstwy
1			Farba emulsyjna różowa
2			Tynk cementowy baranek
3			Tynk szary, cementowo - wapienny
4			Wątek ceglany

Odkrywka 4. Elewacja południowa, na wysokości I piętra			
Warstwa technologiczna	Oznaczenie graficzne	Warstwa chronologiczna	Opis warstwy
1			Farba emulsyjna różowa
2			Tynk cementowy baranek
3			Farba żółta emulsyjna
4			Tynk szary, cementowo - wapienny
5			Wątek ceglany

Odkrywka 5. Elewacja południowa, partia cokołu z okładziną klinkierową			
Warstwa technologiczna	Oznaczenie graficzne	Warstwa chronologiczna	Opis warstwy
1			Płytki klinkierowe
2			Zaprawa montażowa cementowa
3			Pozostałości farby w kolorze żółtym
4			Pozostałości farby w kolorze białym
5			Tynk szary, cementowo - wapienny
6			Wątek ceglany

Odkrywka 6. Elewacja południowa, parter, fragment elewacji który został zamknięty w obrębie werandy			
Warstwa technologiczna	Oznaczenie graficzne	Warstwa chronologiczna	Opis warstwy
1			Farba emulsyjna różowa
2			Tynk cementowy baranek
3			Pomarańczowa farba emulsyjna
4			Tynk cementowy baranek
5			Wątek ceglany

Odkrywka 7. Elewacja wschodnia, partia cokołu			
Warstwa technologiczna	Oznaczenie graficzne	Warstwa chronologiczna	Opis warstwy
1			Farba emulsyjna różowa
2			Tynk cementowy baranek
3			Pozostałości farby w kolorze białym
4			Tynk szary, cementowo - wapienny
5			Wątek ceglany

Odkrywka 8. Elewacja zachodnia			
Warstwa technologiczna	Oznaczenie graficzne	Warstwa chronologiczna	Opis warstwy
1			Farba emulsyjna różowa
2			Tynk cementowy baranek
3			Pozostałości farby w kolorze białym
4			Tynk szary, cementowo - wapienny
5			Wątek ceglany

Przeprowadzono wyrywkowe badania stratygraficzne tynków elewacji, w miejscach dostępnych bez stawiania rusztowań. Całość elewacji pokryta jest wtórnym cementowym tynkiem nakrapianym. Tynk wtórny jest dobrze związany z powierzchnią oryginalnych tynków. Powierzchnia tynków historycznych jest uszkodzona, wierzchnia, zmineralizowana warstwa tynku wraz z warstwami kolorystycznymi została usunięta najprawdopodobniej przez dość brutalne przepiaskowanie całości elewacji, dla uzyskania lepszej przyczepności wtórnych tynków. Tynki historyczne w masie jednorodne, o barwie szarej, cementowe. Kolorystyka zachowana lokalnie w postaci pojedynczych łusek farb w kolorze złamanego różu i bladej żółci. Ze względu na lokalny zasięg warstw brak możliwości ustalenia powiązań pomiędzy nimi i chronologii poszczególnych nawarstwień.

Brak jednoznacznych wniosków co do kolorystyki elewacji. Wskazówki co do wystroju kolorystycznego można czerpać z dostępnych materiałów archiwalnych. Proponowaną kolorystykę należy zweryfikować o ile w trakcie prac pojawią się do tego przesłanki (w postaci odsłonięcia np. partii tynku z dobrze zachowanymi historycznymi warstwami kolorystycznymi).

1 tynk historyczny, pozbawiony powierzchni przez wypiąskowanie 2 pozostałości tynków historycznych widoczne pod okładziną klinkierową tarasu od strony południowej 3 wtórne zacierki – uzupełnienia tynku i przemyte warstwy kolorystyczne. 4 pozostałości cementowych zacierek na elementach z piaskowca.

3.2.2 Wnętrza

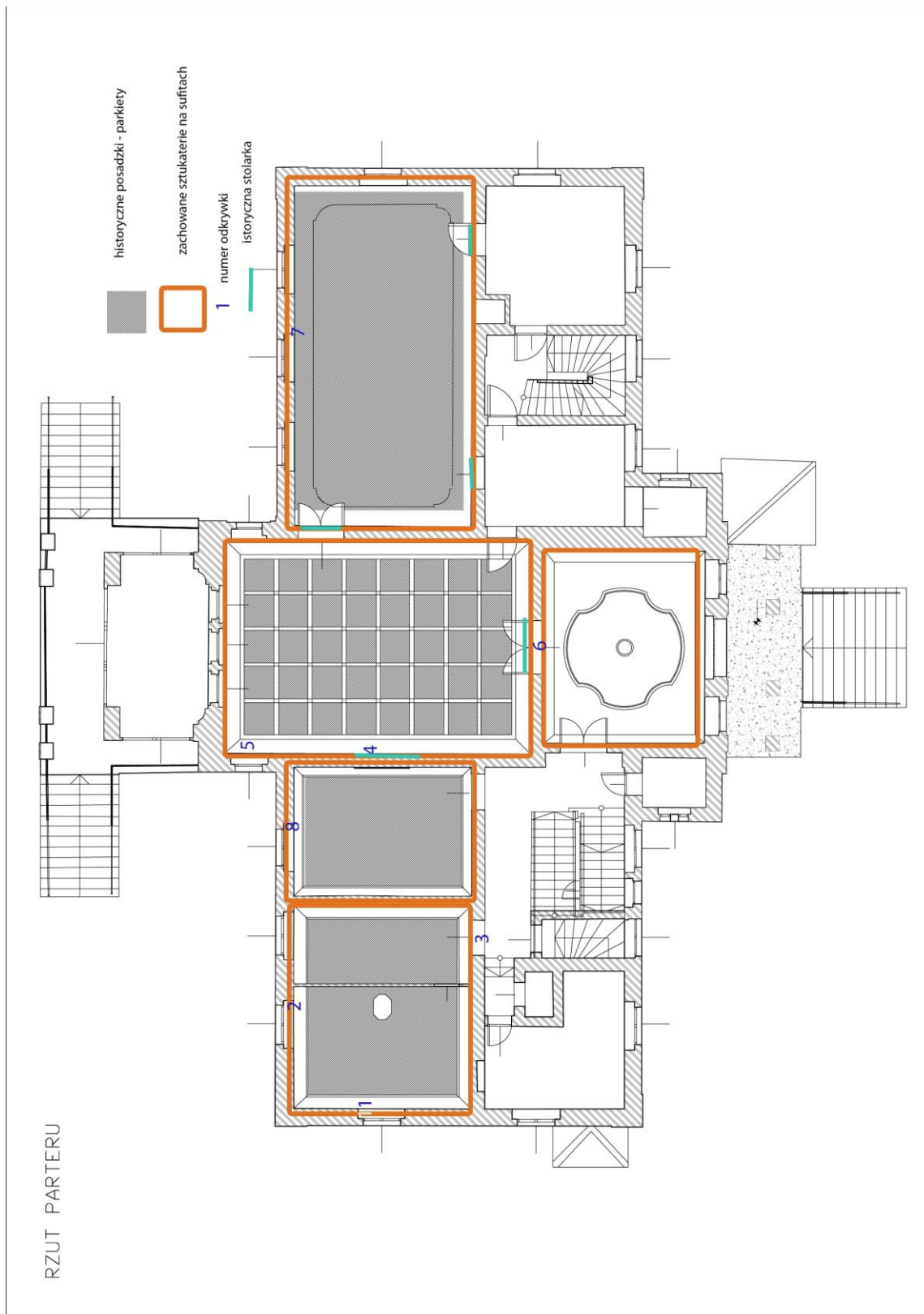
Budynek posiadał najbardziej reprezentacyjną część na parterze – chociaż często w tego typu rezydencjach najbardziej reprezentacyjne pomieszczenia znajdowały się na piętrze. Tutaj jednak, być może ze względu na podpiwniczenie, które rozwiązano w ten sposób, że dzięki podniesieniu poziomu parteru piwnice są dobrze oświetlone stosunkowo dużymi oknami, zlokalizowanymi w pasie przyziemia, można było umieścić zaplecze techniczne – w tym kuchnię - w piwnicach. Parter mógł być wobec tego przeznaczony na cele mieszkalne i reprezentacyjne. Układ pomieszczeń sugeruje, że na parterze znajdowały się pomieszczenia wspólne – hol, salon, jadalnia, połączona ze zlokalizowaną w piwnicy kuchnią za pomocą windy, służącej dostarczaniu posiłków, wyjście na taras, z którego przejść można było do ogrodu.

Dwie klatki schodowe służyły rozdzieleniu strefy „technicznej” i mieszkalnej. Reprezentacyjna, szeroka klatka schodowa służyła w założeniu mieszkańcom i gościom, natomiast zlokalizowana przy kuchni druga klatka schodowa przeznaczona była zapewne głównie dla służby.

Pomieszczenia na piętrze były pokojami mieszkalnymi, na drugim piętrze zapewne zamieszkiwała służba.

Oczywiście, że wraz ze zmianą funkcji budynku te strefy zatarły się, a także nastąpiły różne przekształcenia, związane z adaptacją do nowych potrzeb. Jednak określenie na etapie budowy pałacu właśnie takiego, a nie innego podziału na strefy jest nadal widoczne.

3.2.2.1 Piwnice

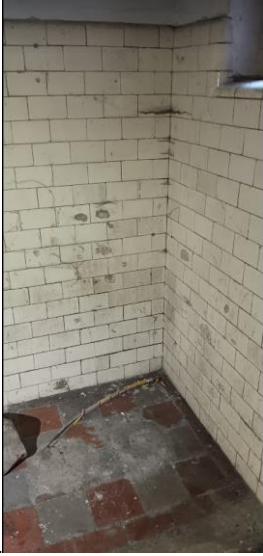
Dokumentacja fotograficzna pomieszczeń piwnicznych

Zdjęcia przedstawiające korytarz piwnic, z widocznymi ceramicznymi okładzinami posadzki.

Pomieszczenie dawnej kuchni z zachowaną ceramiką na posadzce. Ceramiczna okładzina ścian jest prawdopodobnie późniejsza.

1

2

Ceramiczne okładziny ścian piwnic zachowane w pomieszczeniu sanitarnym (fot 1) oraz w pomieszczeniu przy kuchni, prawdopodobnie pełniącym oryginalnie funkcję spiżarni, gdzie partie ścian z okładziną zostały ukryte za ścianką z regipsu.

Stolarka drzwiowa zachowana w pomieszczeniach piwnic

Przeprowadzono badania stratygraficzne stolarki i ścian w korytarzu

Stratygrafia stolarki w piwnicach

Warstwa technologiczna	Oznaczenie graficzne	Opis warstwy
1		Farba olejna biała
2		Farba olejna szara
3		Farba olejna biała
4		Farba olejna biała
5		drewno

Warstwa technologiczna	Oznaczenie graficzne	Opis warstwy
1		Farba olejna turkusowa
2		Farba olejna szara
3		Farba olejna biała
4		Farba olejna biała
5		drewno

Warstwa technologiczna	Oznaczenie graficzne	Opis warstwy
1		Farba olejna różowa
2		Farba olejna żółta
3		Farba olejna biała
4		Farba olejna biała
5		drewno

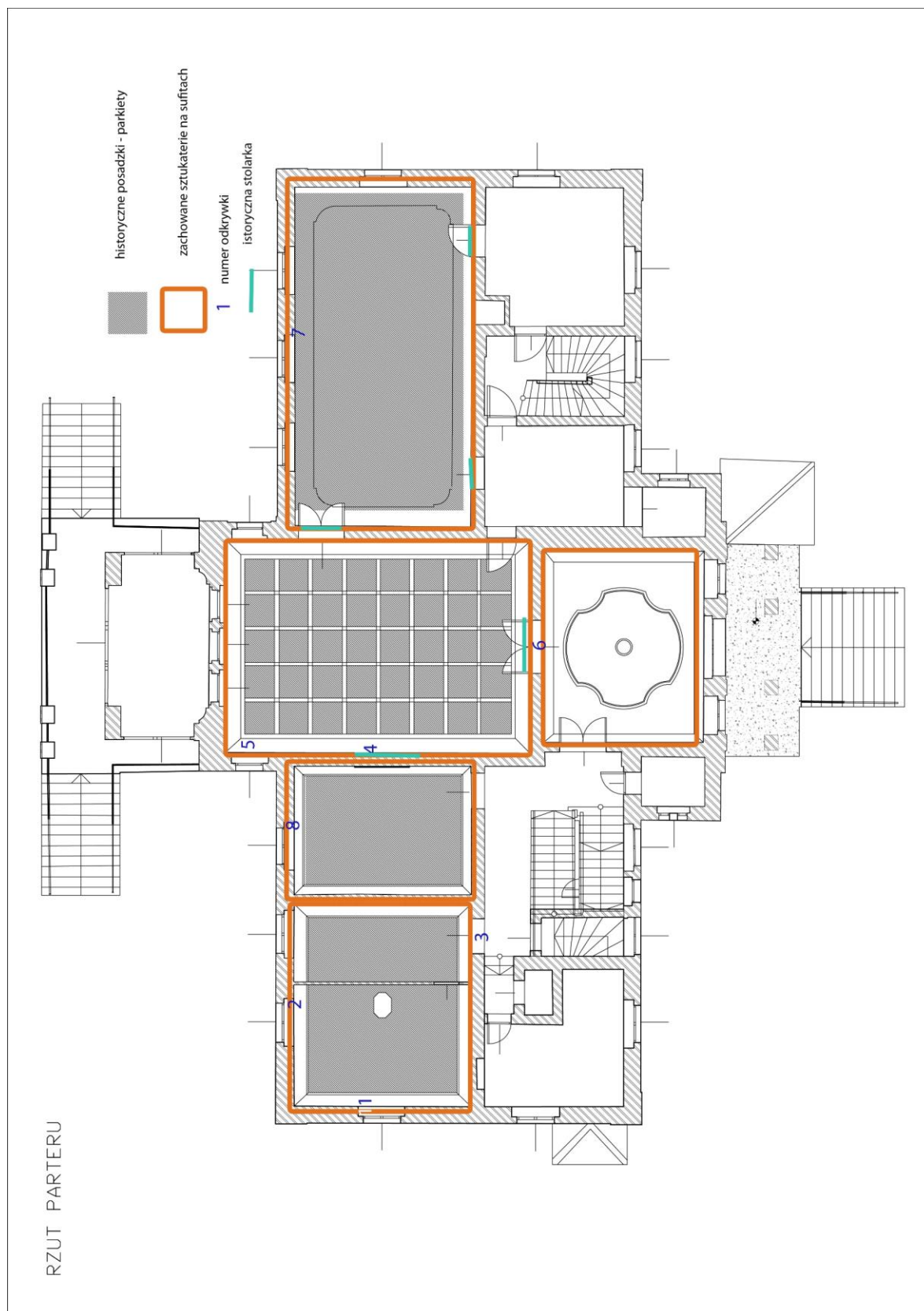
Stolarka wielokrotnie przemalowywana farbami olejnymi. Oryginalny kolor stolarki – złamana biel

Stratygrafia ścian piwnic

Warstwa technologiczna	Oznaczenie graficzne	Opis warstwy
1		Farba olejna
2		Zacierka cementowa
3		Tynk cementowo wapienny

Odkrytki wykonane na ścianach na ścianach nie wnoszą interesujących z konserwatorskiego punktu widzenia informacji na temat sposobu opracowania ścian. Prawdopodobnie nie zachowane historyczne warstwy opracowania malarskiego ścian. Liczne uzupełnienia, wtórne zacierki i szpachlówki.

3.2.2.2 Parter

Dokumentacja fotograficzna pomieszczeń parteru

Hol wejściowy zachowaną sztukatorską dekoracją sufitu.

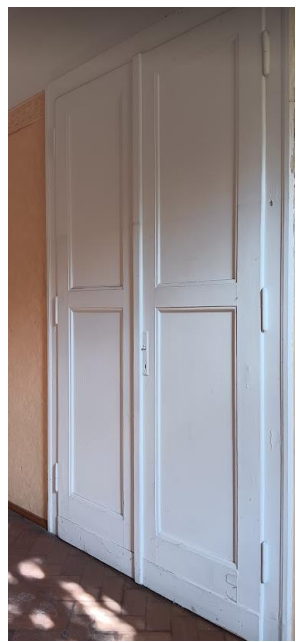
Duża sala z przejściem na werandę od strony południowej i zachowaną sztukatorską dekoracją sufitu w postaci kasetonów

Duża sala z przejściem na werandę od strony południowej i zachowaną sztukatorską dekoracją sufitu w postaci kasetonów

Pomieszczenie jadalni z wtórną (najprawdopodobniej z lat 30 – tych XX w) olejną „marmoryzacją” W pomieszczeniu zachowała się sztukatorska dekoracja sufitu. Parkiet został pomalowany farbą olejną.

Pomieszczenie w narożniku południowo wschodnim zostało wtórnie podzielone na dwa mniejsze. Zachowana dekoracja sztukatorska sufitu została przecięta wtórną ścianką działową.

Stratygrafia stolarki drzwiowej

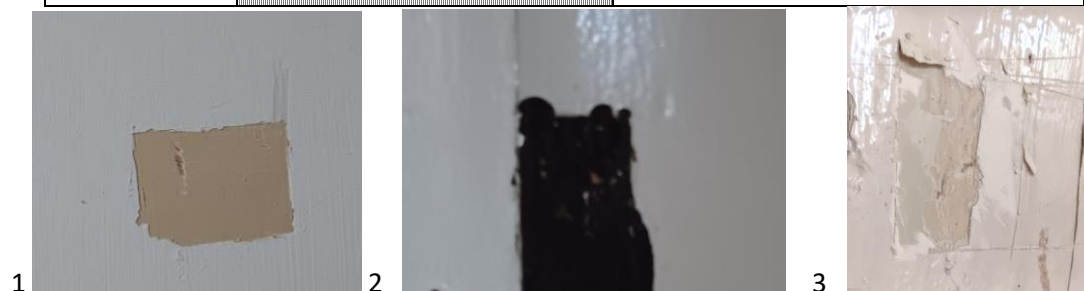
Warstwa technologiczna	Oznaczenie graficzne	Opis warstwy
1		Farba olejna biała
2		Farba emulsyjna biała
3		Farba olejna czarna
4		drewno

Warstwa technologiczna	Oznaczenie graficzne	Opis warstwy
1		Farba olejna biała
2		Farba emulsyjna biała
4		drewno

Warstwa technologiczna	Oznaczenie graficzne	Opis warstwy
1		Farba olejna biała
2		Farba emulsyjna biała
4		drewno

Warstwa technologiczna	Oznaczenie graficzne	Opis warstwy
1		Farba olejna biała
2		Farba olejna biała
		Farba olejna kremowa
4		drewno

Warstwa technologiczna	Oznaczenie graficzne	Opis warstwy
1		Farba olejna biała
2		Farba emulsyjna biała
4		drewno

Stolarka drzwiowa ma nieproporcjonalnie małą, w stosunku do wieku budynku ilość nawarstwień. Może to sugerować, że oryginalne drzwi były bardziej ozdobne i zostały zdemontowane i zastąpione wtórnymi. Dla porównania ilość nawarstwień na drzwiach kuchennych – z definicji czysto technicznych – jest znacznie większa, co świadczy o tym, że przemalowywano je wielokrotnie, co zgadza się z historią obiektu – licznymi zmianami właścicieli i dokonywanymi remontami.

Przebadano ściany w pomieszczeniach 0.11, 0.12, 0.13 i 0.14 pod kątem pozostałości historycznego wystroju malarskiego. Brak warstw malarskich na ścianach w większości przebadanych pomieszczeń – pod tapetami znajduje się tynk, ze śladami kleju. Najprawdopodobniej oryginalny wystrój stanowiły tapety. Warstwy malarskie, leżące bezpośrednio na tynku, stwierdzono w glifach okiennych. Miały one postać monochromatycznych wymalowań o intensywnych ciemnych odcieniach. Krawędź glifu podkreślona była jasną opaską, w kolorze złamanej bieli. Płaszczyzny ścian najprawdopodobniej oryginalnie nie były malowane, a pokryte tapetą. Wymalowania oraz boazerie były rozwiązaniami zastosowanymi wtórnie. W pomieszczeniach 0.1 i 0.13 badania znacznie utrudnione przez pokrycie ścian strukturalnym tynkiem żywicznym.

Stratygrafia nawarstwień na ścianach pomieszczeń parteru

Odkrywka 1 – glif okienny 0.11			
Warstwa technologiczna	Oznaczenie graficzne	Warstwa chronologiczna	Opis warstwy
1		III	Warstwa emulsyjna biała
2		II	Warstwa emulsyjna łososiowa
3			Uzupełnienia zaprawy i zacierka gipsowa
5		I	Warstwa emulsyjna ciemno granatowa
6			Tynk szary, cementowo - wapienny
7			Wątek ceglany

Odkrywka 2 – glif okienny 0.14			
Warstwa technologiczna	Oznaczenie graficzne	Warstwa chronologiczna	Opis warstwy
1		IV	Warstwa emulsyjna biała
2		III	Warstwa emulsyjna biała
3			Uzupełnienia zaprawy i zacierka gipsowa
4		II	Warstwa olejna „marmoryzacja”
5		I	Warstwa emulsyjna ciemno granatowa
6			Tynk szary, cementowo - wapienny
7			Wątek ceglany

Odkrywka 3 – glif okienny 0.14			
Warstwa technologiczna	Oznaczenie graficzne	Warstwa chronologiczna	Opis warstwy
1		IV	Warstwa emulsyjna biała
2		III	Warstwa emulsyjna kremowa
3			Uzupełnienia zaprawy i zacierka gipsowa
4		II	Warstwa olejna „marmoryzacja”
5		I	Warstwa emulsyjna ciemno granatowa
6			Tynk szary, cementowo - wapienny
7			Wątek ceglany

Odkrywka 4 – ściana 0.14			
Warstwa technologiczna	Oznaczenie graficzne	Warstwa chronologiczna	Opis warstwy
1			Warstwa emulsyjna biała
2			Warstwa emulsyjna biała
3			Uzupełnienia zaprawy i zacierka gipsowa
4			Warstwa olejna „marmoryzacja”
			Gazeta – wyrównanie pod tapetę
			klej
5			Szlichta wapienna
6			Tynk szary, cementowo - wapienny
7			Wątek ceglany

Odkrywka 5 – glif okienny 0.14			
Warstwa technologiczna	Oznaczenie graficzne	Warstwa chronologiczna	Opis warstwy
1		III	Tynk strukturalny żywiczny
3		II	Uzupełnienia zaprawy i zacierka gipsowa
5		I	Warstwa emulsyjna ciemno granatowa
6			Tynk szary, cementowo - wapienny
7			Wątek ceglany

Stratygrafia nawarstwień na posadzkach

Warstwa technologiczna	Oznaczenie graficzne	Opis warstwy
1		Płytki ceramiczne
2		klej
4		lastriko

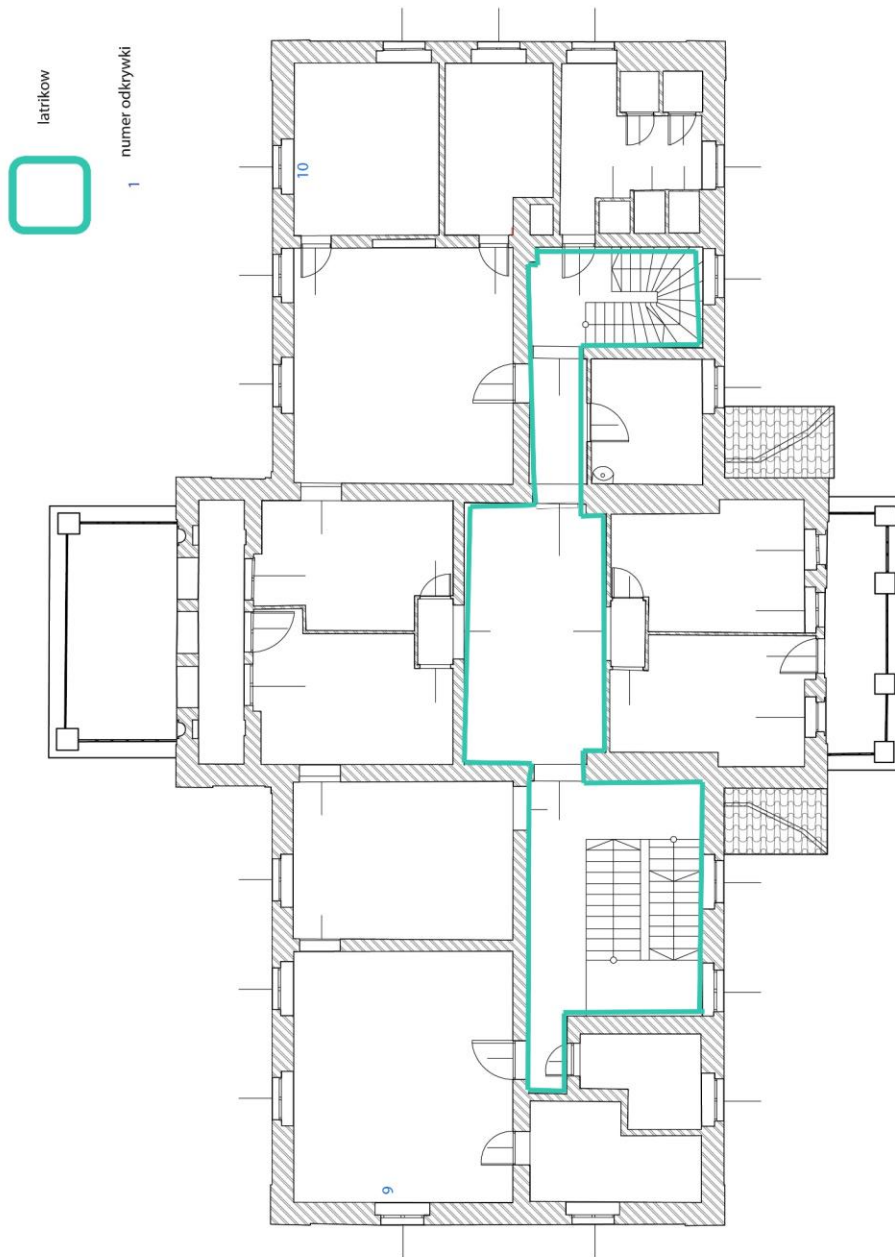
Warstwa technologiczna	Oznaczenie graficzne	Opis warstwy
1		Płytki ceramiczne
2		klej
4		Płytki ceramiczne

Różne rodzaje nawierzchni posadzkowych w pomieszczeniach parteru. Parkiet pomalowany farbą olejną, przykryty wykładziną (1), historyczna terakota (2), wtórne okładziny ceramiczne

3.2.2.3 Piętro

RZUT I PIĘTRA

Stratygrafia nawarstwień na ścianach pomieszczeń I piętra

Odkrywka 1 – glif okienny 1.4			
Warstwa technologiczna	Oznaczenie graficzne	Warstwa chronologiczna	Opis warstwy
2		II	Warstwa emulsyjna łososiowa
3			Uzupełnienia zaprawy i zacierka gipsowa
5		I	Warstwa emulsyjna ciemno granatowa
6			Tynk szary, cementowo - wapienny
7			Wątek ceglany

Odkrywka 1 – glif okienny 1.4			
Warstwa technologiczna	Oznaczenie graficzne	Warstwa chronologiczna	Opis warstwy
2		II	Warstwa emulsyjna łososiowa
3			Uzupełnienia zaprawy i zacierka gipsowa
5		I	Warstwa emulsyjna ciemno turkusowa
6			Tynk szary, cementowo - wapienny
7			Wątek ceglany

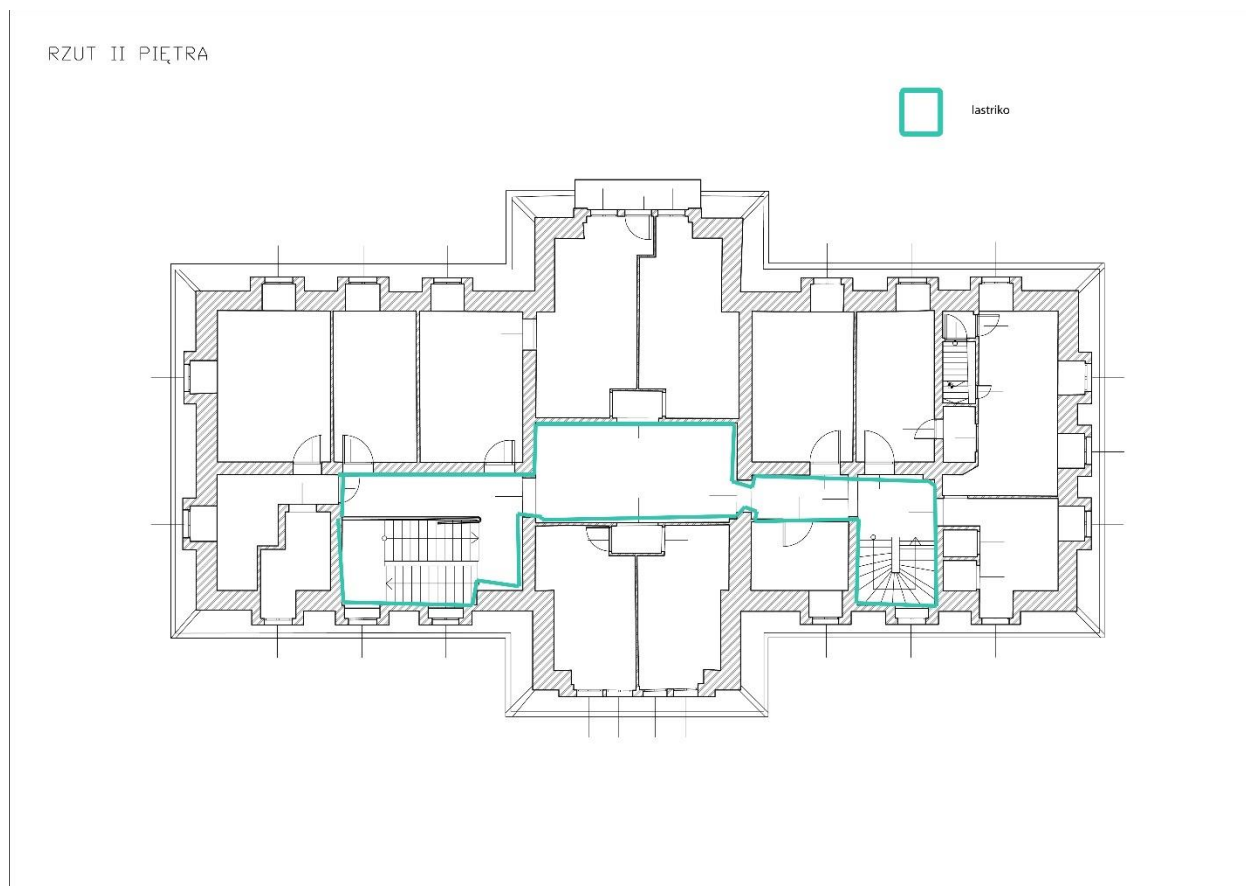
Przebadano stolarkę w korytarzu, gdzie pozostała historyczna ościeżnica z nadświetłem (bez skrzydeł drzwiowych) , z szerokimi szpaletami.

Stratygrafia nawarstwień stolarki

Warstwa technologiczna	Oznaczenie graficzne	Opis warstwy
1		Farba olejna biała
2		Farba emulsyjna szara
4		drewno

3.2.2.4 II piętro

Zachowany częściowo układ pomieszczeń (wprowadzone wtórne podziały ścianami działowymi) , lastriko w części komunikacyjnej. W wykonanych wyrywkowo badaniach stratygraficznych ścian nie stwierdzono warstw opracowania kolorystycznego o wartości dokumentacyjnej lub estetycznej.

3.2.2.5 Strych

Stan więźby po wstępnych oględzinach wydaje się dobry, pokrycie dachowe szczelne, strych suchy

3.2.2.6 Winda

Prowadząca z piwnicy (z pomieszczenia kuchni) do pomieszczenia przy jadalni na parterze niewielka winda towarowa w drewnianej obudowie. Zarówno elementy obudowy windy, jak i klatka dźwigu są w znacznej mierze wtórne, noszą ślad licznych przeróbek i doraźnych napraw.

3.2.2.7 Klatka schodowa główna

Schody z lastrika, balustrada drewniana, płycinowa, wykonana z desek ułożonych pionowo i wykończona okleiną z drewna o czerwonym odcieniu. Listwy okalające płyciny malowane były na kolor nawiązujący do barwy drewnianej okleiny.

Główna klatka schodowa (1) oraz detal balustrady z odkrywką , pokazującą historyczną kolorystykę.

Stratygrafia nawarstwień drewnianej balustrady schodów głównej klatki schodowej

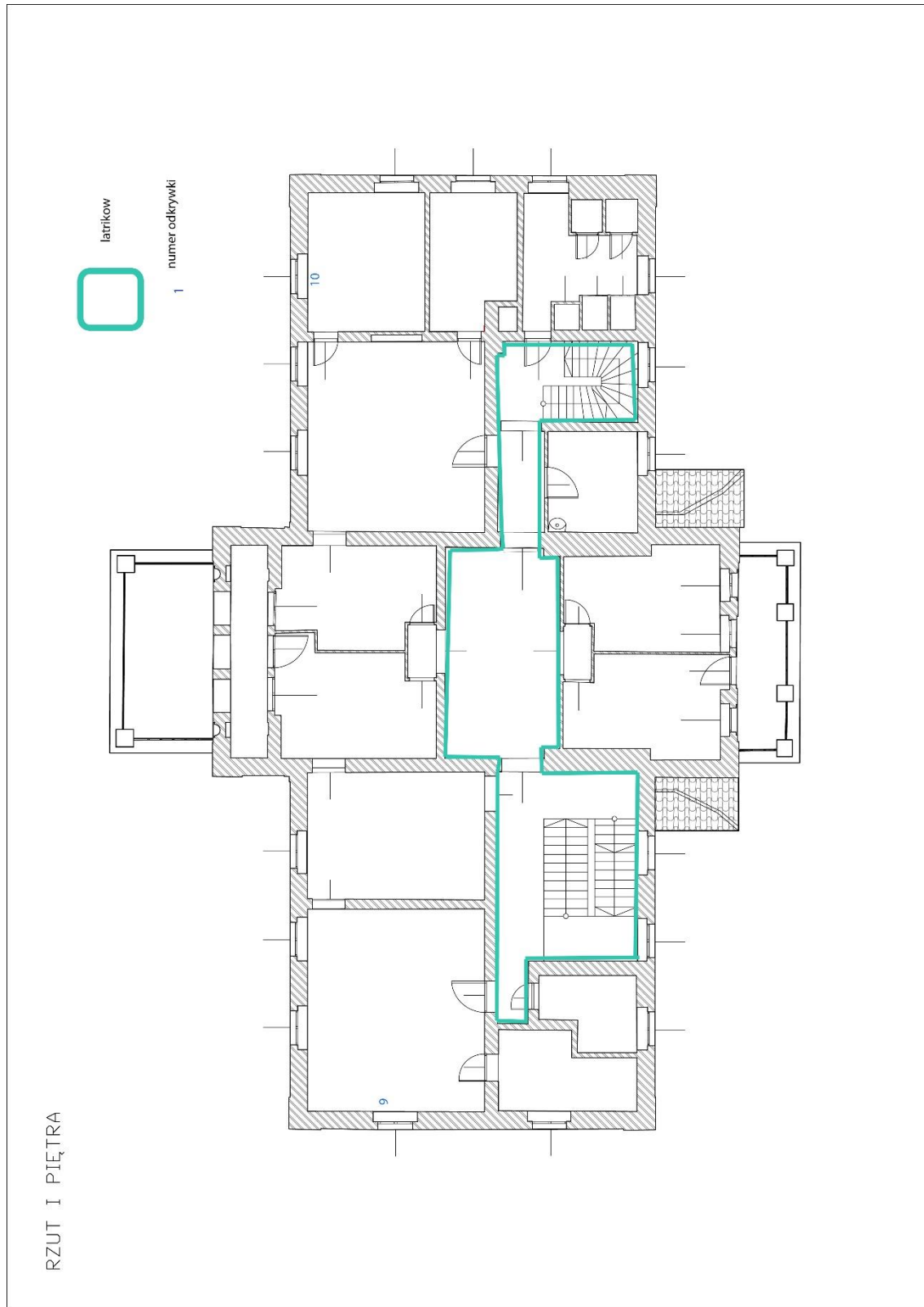
Warstwa technologiczna	Oznaczenie graficzne	Opis warstwy
1		Farba olejna
3		Farba olejna
5		Czerwony lakier
6		Okleina drewniana
7		drewno

Drewniana balustrada schodów została wykończona przez oklejenie okleiną drewnianą, którą pokryto warstwą nadającą drewnu czerwony kolor, z jednocześnie widocznymi stojami. Listwy wokół płycin pomalowano na ten sam kolor.

3.2.2.8 Klatka schodowa pomocnicza

Stopnie z lastrika, balustrada metalowa, z zamkniętego profilu okrągłego, wielokrotnie malowana farbami olejnymi.

3.2.2.4 II piętro

Zachowany częściowo układ pomieszczeń (wprowadzone wtórne podziały ścianami działowymi) , lastriko w części komunikacyjnej. W wykonanych wyrywkowo badaniach stratygraficznych ścian nie stwierdzono warstw opracowania kolorystycznego o wartości dokumentacyjnej lub estetycznej.

3.2.2.5 Strych

Stan więźby po wstępnych oględzinach wydaje się dobry, pokrycie dachowe szczelne, strych suchy

3.2.2.6 Winda

Prowadząca z piwnicy (z pomieszczenia kuchni) do pomieszczenia przy jadalni na parterze niewielka winda towarowa w drewnianej obudowie. Zarówno elementy obudowy windy, jak i klatka dźwigu są w znacznej mierze wtórne, noszą ślad licznych przeróbek i doraźnych napraw.

3.2.2.7 Klatka schodowa główna

Schody z lastrika, balustrada drewniana, płycinowa, wykonana z desek ułożonych pionowo i wykończona okleiną z drewna o czerwonym odcieniu. Listwy okalające płyciny malowane były na kolor nawiązujący do barwy drewnianej okleiny.

Główna klatka schodowa (1) oraz detal balustrady z odkrywką , pokazującą historyczną kolorystykę.

Stratygrafia nawarstwień drewnianej balustrady schodów głównej klatki schodowej

Warstwa technologiczna	Oznaczenie graficzne	Opis warstwy
1		Farba olejna
3		Farba olejna
5		Czerwony lakier
6		Okleina drewniana
7		drewno

Drewniana balustrada schodów została wykończona przez oklejenie okleiną drewnianą, którą pokryto warstwą nadającą drewnu czerwony kolor, z jednocześnie widocznymi słojami. Listwy wokół płycin pomalowano na ten sam kolor.

3.2.2.8 Klatka schodowa pomocnicza

Stopnie z lastrika, balustrada metalowa, z zamkniętego profilu okrągłego, wielokrotnie malowana farbami olejnymi.

3.3 Stan zachowania i przyczyny zniszczeń

3.3.1 Elewacje

- Widoczne są znaczne uszkodzenia związane z wilgocią – nieprawidłowe obróbki blacharskie, nieszczelne pokrycia tarasów, źle rozwiązany system odprowadzania wody.
- Uszczelniające tynki i kleje pod okładziny utrudniają odprowadzanie wody
- Wtórne tynki i wymalowania zmieniły charakter elewacji

- *Korzenie roślin rozsadzają oryginalne, piaskowcowe stopnie i powodują odpajanie się i pękanie wtórnej okładziny – taras przy elewacji południowej*

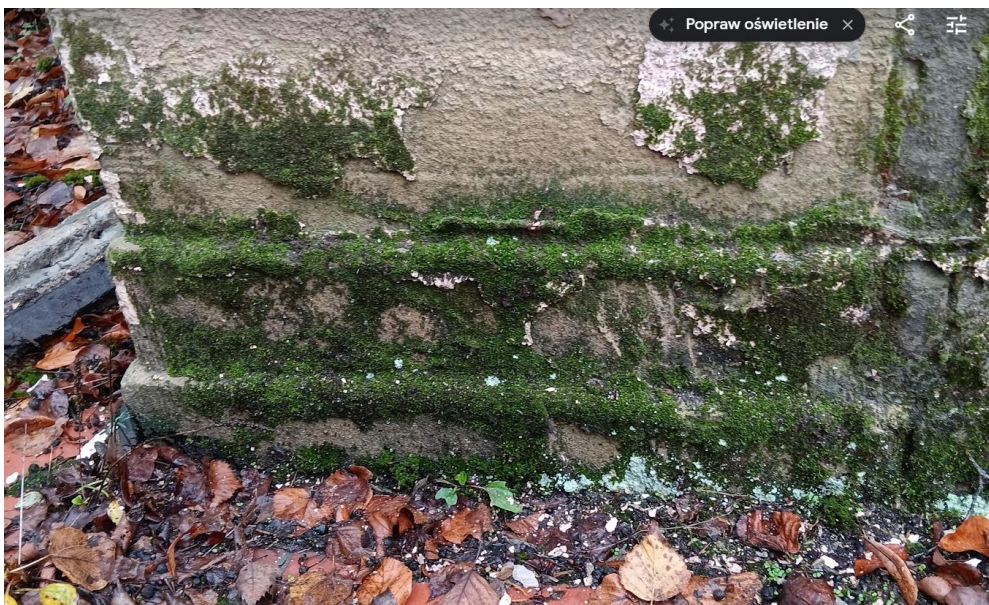
Deskowanie pod okapem dachu wydaje się być pozbawione zabezpieczenia – powierzchnia drewna splukana i wyługowana.

Zawilgocone kroksztyny i płyta balkonu w elewacji południowej

Taras na piętrze – elewacja południowa. Pokrycie z papy – nieprawidłowo ułożone, oraz nieszczelny cokołok z plastikową listwą umożliwiającą wnikanie wilgoci w grubość muru.

Podstawa słupka z piaskowca na tarasie przy elewacji południowej, z gęstym nalotem mchu i porostów.

Główne zniszczenia w obrębie elewacji związane są z działaniem wilgoci. Duży stopień zawilgocenia wiąże się zapewne z następującymi czynnikami: brakiem izolacji lub niewystarczającą izolacją zacienieniem i utrzymującą się podwyższoną wilgotnością w otoczeniu budynku, związaną z obecnością drzew, niedrożnością i niesprawnością systemu odprowadzania wody.

Wydaje się, że przez lata budynek ulegał także zalewaniu wodą przez nieszczelne pokrycie dachu – remont dachu miał miejsce stosunkowo niedawno, na fotografii z 2009 r widoczny jest zniszczony, połamany dach.

Historyczne tynki elewacji są jednorodne, mało porowate, barwy szarej. Najprawdopodobniej są to tynki o dużej zawartości cementu. Nie ma możliwości stwierdzenia, na ile są to tynki oryginalne, a na ile wtórne – brak cech datujących. Szczelne tynki mogą mieć wpływ na utrzymywanie się zawilgocenia, z powodu utrudnienia cyrkulacji pary wodnej. Pokrycie ich powierzchni dodatkowo uszczelniającymi warstwami nakrapianego tynku cementowego, farb akrylowych oraz okładzin ceramicznych jeszcze pogorszyło sytuację. W tej chwili mury zawilgocone są w całej grubości. Prawdopodobnie również w znacznym stopniu zasolone, co nie daje o sobie znać wyłącznie ze względu na dużą wilgoć. Istnieje poważne zagrożenie, że wysolenia pojawią się w momencie kiedy po wykonaniu odpowiednich izolacji budynek zacznie wysychać.

Do złego stanu zachowania przyczyniają się też szczelne okładziny klinkierowe schodów i części przyziemia oraz zaprawy cementowe, których użyto do ich osadzenia.

3.3.2 Wnętrza

Zawilgocenie ścian na skutek nieprawidłowego systemu odprowadzania wody deszczowej oraz najprawdopodobniej braku izolacji lub jej nieprawidłowości jest także widoczną przyczyną zniszczeń we wnętrzach. Miejscowo ściany zawilgocone są w całej grubości. Nieszczelności okien oraz drzwi balkonowych a także nieprawidłowe pokrycie tarasów i balkonów ułatwiają wnikanie wody opadowej do wnętrza. Należy zauważyć że stolarka okienna jest w bardzo złym stanie –zwłaszcza biorąc pod uwagę jej stosunkowo niedawną wymianę. W piwnicach szczelne lamperie olejne, utrudniające oddychanie ścian, spowodowały migrację wilgoci w wyżej położone partie ścian. Zawilgocenie jest bardzo znaczne również w pomieszczeniach na parterze , lokalnie widoczne są kolonie pleśni. W pomieszczeniach I i II piętra zawilgocenie dotyczy ścian zewnętrznych w pomieszczeniach z dostępem do balkonów. Widoczne lokalne zalania, które spowodowały deformację i wypaczenie parkietów, wiązały się najprawdopodobniej z nieszczelnością pokrycia dachu i pochodzą sprzed jego remontu.

Historyczne warstwy kolorystyczne na ścianach nie zachowały się. Pozostałości wymalowań w gładkich okiennych oraz fragmenty znalezionych pod warstwami wtórnych, monochromatycznych farb gazet w języku niemieckim, sugerują, że oryginalny wystrój ścian stanowiły tapety.

Na sufitach pomieszczeń parteru zachowały się sztukaterie. Pokryte są wieloma nawarstwieniami farb, miejscami uszkodzone – na skutek zawilgocenia odpadły partie tynku.

W piwnicach zachowały się okładziny posadzkowe z terakoty. Tego typu płytki produkowane były przez kilka dziesięcioleci, w związku z czym trudno przesądzać, czy są oryginalne czy też pochodzą z okresu któregoś z remontów. Podobnie trudne do zdatowania są historyczne płytki ceramiczne na posadzkach parteru, jednak ich obecność we wtórnie przeбитych otworach drzwiowych wskazuje na fakt, że są wtórne.

Jako element , który najprawdopodobniej zachował się z oryginalnego wystroju wnętrz wskazać należy posadzki z lastryka oraz obie klatki schodowe.

Parkiety z krótkiej, szerokiej klepki, zachowane na parterze mogą pochodzić z początku XX w. Są one w zdecydowanie złym stanie, prawdopodobnie porażone pleśnią.

W budynku zachowały się historyczne drzwi – zarówno jednoskrzydłowe (głównie w pomieszczeniach piwnic) jak i dwuskrzydłowe, wraz z ościeżnicami. Przy okazji oględzin i badań stratygraficznych stwierdzono, że drzwi te mogą być wtórnymi, którymi zastąpiono oryginalną stolarkę pałacu podczas któregoś z kolejnych remontów. Charakteryzują się one niską jakością wykonania, niestaranną obróbką drewna, niepoprawnie wykonanymi połączeniami itp. Mają też bardzo niewielką ilość warstw malarskich, jeśli brać pod uwagę liczne zmiany właścicieli i funkcji budynku, które zapewne musiały się łączyć z odświeżaniem wnętrz, w tym stolarki. Należy przyjąć, że są to drzwi wtórne, powtarzające formę historycznych.

Drzwi wejściowe do budynku są oryginalne, natomiast zostały poddane niefachowej renowacji, w ramach której ich powierzchnię przepiaskowano.

Wnętrza piwnic. Widoczne łuski farby, odpadającej od zawilgoconych tynków sufitu oraz zaplamienia wilgoci i soli na ścianach

1

2

3

4

Objawy zawilgocenia w różnych partiach budynku. 1 – zawilgocona ściana z siedliskami pleśni. 2 – ubytek zawilgoconego tynku w partii sztukatorskiej dekoracji sufitu 3 plama wilgoci na styku sufitu i ścian pomieszczenia na parterze 4 wyługowany, wypłukany parkiet w miejscu długotrwanie utrzymującego się zawilgocenia.

3.4 Wnioski i założenia konserwatorskie. Podsumowanie wyników badań. Ocena możliwości, zakresu i sposobu włączenia elementów wartościowych historycznie w projekt adaptacji budynku na cele oświatowe. Wytyczne konserwatorskie do projektu i realizacji.

3.4.1 Elewacje

Dla przywrócenia historycznej formy elewacji duże znaczenie ma usunięcie wtórnych elementów wystroju oraz przywrócenie oryginalnie zastosowanych rozwiązań.

3.4.1.1 Tynki

Zgodnie z wytycznymi konserwatorskimi (wydane przez Śląski Wojewódzki Konserwator Zabytków Województwa, Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Katowicach, Delegatura w Częstochowie, nr pisma: C-NR.5183.160.2022.D z dnia 22.07.2022)

„Elewacje należy remontować z zachowaniem ich pierwotnej formy i wystroju, rekonstrukcją elementów zatartych lub wtórnie przekształconych, z elewacji należy usunąć wtórny tynk cementowy kropiony, należy przywrócić tynki gładkie, remont elewacji winien uwzględniać naprawę i konserwację zachowanej historycznej stolarki drzwiowej, z zachowaniem jej pierwotnej formy.”

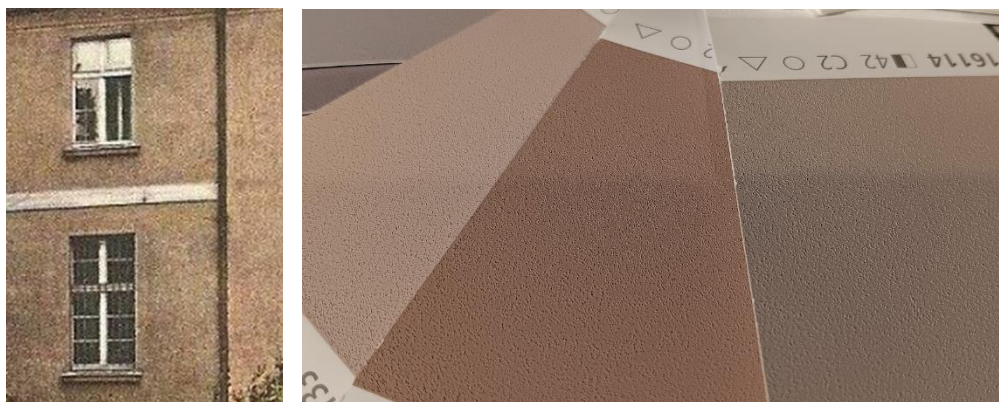
W celu rozpoznania historycznego wyglądu elewacji przebadano partie dostępne bez stawiania rusztowań – dostępne z poziomu gruntu, z tarasów i balkonów. Przeprowadzono także analizę dostępnych fotograficznych materiałów archiwalnych. Po rozpoczęciu prac i ustawieniu rusztowań należy wykonać dodatkowe badania, w szczególności w obrębie tympanonu z herbem oraz gzymsu wieńczącego i odcinkowych gzymsów podokiennych.

Na obecnym etapie, po wstępnych badaniach można sformułować następujące wnioski:

Obecny wystrój tynkowy jest wtórny i zmienia charakter budynku. Bez usunięcia tynków wtórnych nie można ocenić w jakim zakresie zachowały się oryginalne tynki i jaki jest ich stan, jednak na podstawie wykonanych oględzin i odkrywek przyjmuje się, że zdecydowana większość tyków wymagać będzie pełnej rekonstrukcji – w miejscach przebadanych historyczne tynki występowały w postaci źle zachowanych pozostałości. Proponuje się usunięcie wtórnych tynków oraz pozostałości tynków historycznych – chyba, że w trakcie prac zostaną ujawnione dobrze zachowane partie tynków historycznych, które będzie można zachować po przeprowadzeniu niezbędnych zabiegów konserwatorskich. Tynki należy wykonać na nowo, odtwarzając historyczne podziały (poziome pasy w strefie cokołu, płaski gzyms pośredni, gzyms koronujący, odcinkowe gzymsy pod oknami itp.)

Proponuje się zastosować tynki w systemie WTA : Remmers SP Top White z warstwą podkładową Remmers Grundputz

Kolorystykę elewacji proponuje się odtworzyć na podstawie archiwalnych materiałów, o ile nie znajdzie się w trakcie prac fragmentu oryginalnego tynku z zachowanymi warstwami kolorystycznymi na których można by oprzeć rekonstrukcję.

Proponowane kolory – do wyboru po wykonaniu próbek na elewacji wg. kolornika StoDesign Architectural Colours płaszczyzny :16114, 16129, 16134. Cokół, gzymsy :160071

Należy pamiętać, że ze względu na powszechny zwyczaj retuszowania i kolorowania zdjęć, stosowany w początkach XX w. zachowane zdjęcia nie mogą być traktowane jako stuprocentowo pewne źródła, jeśli chodzi o kolorystykę. Wydaje się jednak, że zaproponowana gama kolorystyczna jest rozwiązaniem bezpiecznym, opierając się na naturalnych, ziemnych barwach i mieszcząc się w obrębie typowych dla epoki rozwiązań estetycznych. Wobec braku innych przesłanek można opierać się na analogiach i źródłach archiwalnych. W przypadku ujawnienia, w trakcie dodatkowych badań, informacji mających wpływ na rozwiązanie kolorystyki budynku, należy je uwzględnić w realizacji.

3.4.1.2 Elementy kamienne z piaskowca

Elementy kamienne elewacji – filary i słupki z piaskowca - powinny zostać oczyszczone z nawarstwień wtórnych zacierek, tynków i farb, poddane konserwacji i wyeksponowane w stanie naturalnym. Należy przewidzieć zastosowanie mieszanych metod czyszczenia - mechanicznych i chemicznych. Usunięcie farb z powierzchni kamienia może wymagać użycia chemicznych środków takich jak AGE Remmers. Po czyszczeniu chemicznym kamień należy dokładnie spłukać i umyć parą wodną pod ciśnieniem.

Ponieważ, szczególnie w dolnych partiach, filary i słupki są mocno zawilgocone i pokryte nalotem biologicznym, konieczna będzie ich dezynfekcja. Po mechanicznym oczyszczeniu z mchów i porostów i umyciu powierzchni kamienia należy zastosować preparat BFA Remmers, aby zapobiec ponownemu pojawianiu się nalotu biologicznego. Konieczne będzie wzmocnienie strukturalne osłabionych partii kamienia przy użyciu preparatów opartych na estrach kwasu ortokrzemowego – Remmers KSE 300 E.

W przypadku większych ubytków należy przewidzieć uzupełnienie przez wykonanie wstawek z odpowiedniego typu piaskowca, mniejsze ubytki uzupełnić sztucznym kamieniem na bazie kruszywa z piaskowca odpowiedniego rodzaju lub użyć gotowych mieszanek, np. RM Remmers.

Należy zachować/ zrekonstruować oryginalne opracowanie powierzchni – z groszkowaniem płaszczyzn i narożnikami opracowanymi w tzw. szlaczku krakowskim.

W razie potrzeby wykonać należy scalenie kolorystyczne, przy użyciu laserunkowych farb Color LA Historic firmy Remmers

Po zakończeniu prac wszystkie elementy z piaskowca należy poddać hydrofobizacji przy użyciu preparatu Funcosil WS.

3.4.1.3 Okładziny cokołu i schody

Istniejące obecnie, wtórne okładziny schodów oraz cokołu – klinkierowe płytki – należy bezwzględnie usunąć. Nic nie wskazuje na to, żeby historycznie cokół posiadał jakąś okładzinę – kamienną czy ceramiczną. Najprawdopodobniej był po prostu tynkowany, tak jak reszta elewacji. Należy przewidzieć odtworzenie tynków w pasie cokołu.

Historycznie frontowe schody oraz obrzeże, a najprawdopodobniej także posadzka tarasu były kamienne – z granitu. Granitowe stopnie są częściowo zachowane pod okładziną, natomiast nie można było, bez usunięcia okładziny, ocenić ich stanu. W widocznych w naturalnych odkrywkach fragmentach stopni widać uszkodzenia krawędzi i spoinowania. Należy przewidzieć uzupełnienia stopni – ze względów technicznych należy zastosować fleki i wstawki, gdyż uzupełnienia kitem na krawędziach stopni które mają być użytkowane nie sprawdza się. Wstawki należy wkleić przy użyciu żywicy, a w razie konieczności zastosować kotwy ze stali nierdzewnej. W przypadku znacznego uszkodzenia poszczególnych stopni należy przewidzieć ich wymianę. W przypadku granitu, ze względu na zbitą strukturę i niską porowatość a co za tym idzie małą nasiąkliwość kamienia zabiegi wzmacniania struktury przez impregnację czy hydrofobizacji nie mają zastosowania. Proponuje się przeszlifowanie powierzchni

Schody i obramienie tarasu od strony południowej wykonane były z piaskowca. W tej partii zniszczenia są znaczne. Kamienne stopnie są bardzo silnie zdestruowane, z głębokimi pęknięciami i silnie widoczną eksfoliacją kamienia. Również geometria schodów jest zaburzona, ze względu na działanie korzeni roślin, które rozsądziły poszczególne stopnie i spoiny. Schody zapewne trzeba będzie całkowicie zdemontować. Po demontażu stopni oraz obramienia tarasu będzie można stwierdzić czy i w jakim stopniu materiał kamienny z odzysku nadaje się do ponownego wykorzystania. Należy przyjąć, że można ponownie wykorzystać te elementy, które nie wykazują znacznego osłabienia struktury, nie są zasolone i spękane. W pozostałych przypadkach należy założyć wykonanie rekonstrukcji stopni oraz obramienia tarasu z ciosów kamiennych z piaskowca odpowiedniego rodzaju. W przypadku wtórnego stosowania elementów kamiennych należy dokładnie oczyścić je z resztek zapraw, spoin itp.,

3.4.1.4 Balkony i tarasy

Należy rozebrać wtórne okładziny tarasów przy elewacjach północnej i południowej i odtworzyć posadzkę z kamienia. Najprawdopodobniej frontowy taras był z płyt z granitu, a tylny z piaskowca.

Na temat oryginalnego pokrycia balkonów brak danych, natomiast istniejące obecnie pokrycie papą / blachą jest z pewnością nieprawidłowe. Należy naprawić izolację balkonów i zaprojektować nawierzchnię nawiązującą do nawierzchni tarasów. Proponuje się nawierzchnię balkonów z płyt piaskowca. Dopuszcza się nawierzchnię ceramiczną imitującą kamień. Istotne jest prawidłowe uszczelnienie tarasów i balkonów oraz właściwe odprowadzenie wody

3.4.1.5 Balustrady metalowe

Istniejące historyczne balustrady metalowe schodów, tarasów i balkonów należy wykorzystać w planowanej aranżacji, po wykonaniu ich konserwacji (oczyszczenie z rdzy i nawarstwień farb, uzupełnienie, malowanie) wysokość balustrad należy dostosować do norm bezpieczeństwa przez dodanie wysokości od spodu balustrady. Istniejące balustrady na czas prac należy zdemontować. Oczyścić z nawarstwień farb i produktów korozji przy pomocy metod mechanicznych i chemicznych. Wykonać naprawy – prostowanie deformacji, uzupełnienie ubytków, poprawa mocowań elementów itp. Brakujące elementy lub fragmenty

balustrady zrekonstruować w oparciu o istniejące. Balustrady pomalować zabezpieczyć antykorozyjnie i pomalować na czarno.

3.4.1.6 Drzwi wejściowe

Należy zachować i poddać konserwacji. Nie ma możliwości ustalenia oryginalnego opracowania powierzchni drzwi, ponieważ zostały one przepiaskowane. Tradycyjnym sposobem opracowywania stolarki drzwiowej w początkach XX w. było jednak olejne malowanie i nie ma powodu sądzić, że w tym przypadku było inaczej. Zniszczoną powierzchnię drzwi należy wyrównać, pokrywając podkładem (szpachlówką do drewna). Następnie przeszlifować i pomalować dwukrotnie farbą olejną.

3.4.2 Wnętrza

Z historycznego wystroju wnętrz zachował się przede wszystkim układ pomieszczeń, sztukaterie na sufitach pomieszczeń parteru oraz posadzki. Wystrój ścian wewnętrznych prawdopodobnie oryginalnie stanowiły tapety. Brak śladów historycznych warstw malarskich, poza wmalowaniami w szpaletach okien parteru i piętra.

Należy dążyć do zachowania istniejącego, historycznego układu wnętrz z uwzględnieniem przywrócenia oryginalnych rozmiarów pomieszczeń przez wyburzenie wtórnych ścianek działowych.

3.4.2.1 Tynki i wystrój sztukatorski i malarski

Sufity i dekoracje sztukatorskie pomieszczeń parteru.

Należy pozostawić i poddać konserwacji sztukatorski wystrój sufitów. Nie stwierdzono historycznych warstw wymalowań – w obrębie sztukaterii. Najprawdopodobniej zostały one usunięte podczas któregoś z remontów. Po przystąpieniu do prac należy przebadать partie sztukaterii pod kątem ewentualnych pozostałości historycznych wymalowań, jakie mogły się ewentualnie zachować w trudno dostępnych miejscach (narożniki, załomy, styk fasety z listwą okalającą sufit). Najprawdopodobniej jednak sztukaterie oryginalnie były malowane na białą. Jeśli w trakcie prac nie zostaną ujawnione konkretne przesłanki do zastosowania innej kolorystyki należy przewidzieć malowanie partii sztukaterii na białą.

Jeśli chodzi o sufit w pomieszczeniu 0.13, gdzie sztukateria różni się stylistycznie od pozostałych pomieszczeń, może istnieć ewentualność, że nie jest to oryginalny wystrój sufitu. Z drugiej strony może kasetonowy układ miał stanowić oprawę dla aranżacji malarskiej, która nie została zrealizowana. Ze względu na skąpą ilość danych, a przede wszystkim brak materiałów archiwalnych nie można niestety potwierdzić jednoznacznie żadnej z tych teorii. Dlatego zakłada się zachowanie i poddanie konserwacji istniejącej sztukaterii. Przyjmuje się malowanie na białą, chyba, że w trakcie prac zostaną odkryte pozostałości historycznych wymalowań, które mogłyby stanowić podstawę do rekonstrukcji kolorystyki.

3.4.2.2 Tynki ścian

Piwnice

W piwnicach tynki wielokrotnie malowane, farbami klejowymi i emulsyjnymi. W poszczególnych pomieszczeniach piwnic zachowały się ceramiczne okładziny ścian z początku XX w, w postaci prostokątnych płytek ceramicznych z glazurą w kolorze kości słoniowej. Płytki takie zachowały się w pomieszczeniu obok kuchni, jednak zostały najpierw pomalowane farbą olejną, a później zastąpione ścianką z płyt gipsowo kartonowych. Zakres zachowania okładzin w tym pomieszczeniu nie da się

stwierdzić, bez demontażu ścianek z regipsu. Podobna okładzina zachowana jest też w części pomieszczenia sanitarnego. Poza tym ściany piwnic były malowane, a wymalowania te miały czysto techniczny charakter. Ściany korytarza pomalowane są farbą olejną do wysokości około 1.2 m. W piwnicach panuje znaczne zawilgocenie. Ekspertyza mikologiczna wykazała obecność grzybów pleśniowych w obrębie piwnic. Tynki w pomieszczeniach piwnic są zdestruowane, pozbawione spistości, wilgotne i osypujące się. Ponieważ są to czysto techniczne wyprawy, bez wartości estetycznej proponuje się ich całkowitą wymianę. Ze względu na zły stan tynków konieczne będzie usunięcie ze ścian także tych partii tynku, które pokryte są płytkami ceramicznymi. Należy zauważyć, że płytki ceramiczne są źle zachowane, spękane a częściowo (w nieznanym zakresie) były przemalowane farbą olejną. Należy założyć, że ze względu na ich zły stan i niewspółmierny do przewidywanego efektu wysiłek, jaki towarzyszyłby próbom ich ewentualnej konserwacji i późniejszej ekspozycji takie próby nie będą podejmowane.

Parter i piętra

Tynki ścian na parterze historycznie najprawdopodobniej nie posiadały opracowania malarskiego, a z założenia miały być pokryte tapetą. Podobnie było też najprawdopodobniej w poszczególnych pomieszczeniach na I piętrze. Warstwy wymalowań, zachowane w nielicznych pomieszczeniach nie są warstwami oryginalnymi – np. olejna „marmoryzacja” w sali jadalnej pochodzi najprawdopodobniej z lat 30 – tych, przy czym była to aranżacja pozbawiona ambicji estetycznych, prawdopodobnie podyktowana względami praktycznymi (łatwiejsza do bieżącego utrzymania w czystości). Jako jedyną pozostałość historycznej aranżacji ścian wewnątrz należy więc traktować wymalowania w szpaletach, odnalezione w pomieszczeniach parteru i I piętra. Wobec braku konkretnych przesłanek do rekonstrukcji kolorystyki pomieszczeń sugeruje się zastosowanie wymalowań w kolorze białym. Można rozważyć rekonstrukcję ciemnej kolorystyki w szpaletach okien pomieszczeń na parterze i piętrze, tam gdzie badania stratygraficzne ujawniły obecność takiej aranżacji.

Ekspertyza mikologiczna wykazała lokalne zawilgocenie i obecność grzybów pleśniowych w ścianach parteru (szczególnie w narożniku południowo – wschodnim) oraz na wyższych kondygnacjach na ścianach graniczących z tarasami i balkonami. Tynki są zawilgocone, co daje się odczuć dotykiem. Prawdopodobnie są także zasolone – w tym momencie nie widać wykwitów soli, ze względu na utrzymującą się stale wilgotność, ale można liczyć się z pojawieniem się zasolenia po osuszeniu budynku. Zakłada się, że istniejące tynki są zdegradowane i zbyt silnie zdestruowane, żeby ich konserwacja przyniosła zadowalające efekty, dlatego sugeruje się całkowitą wymianę tynków. Bezwzględnie należy usunąć uszczelniające warstwy tynków żywicznych w pomieszczeniach parteru, które uniemożliwiają normalną cyrkulację pary wodnej i sprzyjają zatrzymywaniu wilgoci w grubości muru.

3.4.2.3 Posadzki i podłogi

Ceramiczne : historyczne posadzki ceramiczne zachowane są w obrębie pomieszczeń w piwnicach oraz częściowo na parterze. Są to standardowe, masowo produkowane kwadratowe płytki z terakoty w kolorach szarobiałym, niebieskim i terakotowym. Ponieważ w przypadku piwnic priorytetem jest wykonanie izolacji, bez których żadne prace remontowe nie przyniosą trwałych efektów, konieczne będzie usunięcie posadzek. Jeśli uda się zdjąć część płytek nie uszkadzając ich, można rozważyć wyeksponowanie ich na posadzce np. w którymś z pomieszczeń piwnicznych.

Parkiety: Parkiety o wartości historycznej znajdują się w pomieszczeniach na parterze. Są w złym stanie, mocno zniszczone. W pomieszczeniach tych, zgodnie z wynikami ekspertyzy mikologicznej, występuje

zakażenie grzybem pleśniowym. Ze względu na planowaną funkcję budynku, związane z nią wymagania higieniczne oraz bezpieczeństwa p. poż sugeruje się usunięcie parkietów i zaprojektowanie posadzek zgodnych z wymogami funkcjonalnymi z uwzględnieniem estetycznego nawiązania do istniejących parkietów.

Lastriko: Zachowane posadzki i okładziny schodów z lastrika należy poddać konserwacji i włączyć w planowaną adaptację budynku. Powierzchnię lastrika należy oczyścić, usuwając zabrudzenia, pozostałości past, klejów itp. Ewentualne ubytki uzupełnić masą o składzie imitującym oryginalne lastriko, z grysem o odpowiedniej granulacji, w razie konieczności podbarwianą przy użyciu pigmentów mineralnych. Powierzchnię uzupełnień przeszlifować i przepolerować.

3.4.2.4 Elementy stolarki (ościeżnice, drzwi, balustrady)

Należy dążyć do pozostawienia elementów historycznej stolarki w pomieszczeniach, które oryginalnie miały charakter reprezentacyjny. Zachowane ościeżnice i drzwi w pomieszczeniach piwnicznych można poddać konserwacji i zachować, o ile nie będzie to kolidowało z planowaną funkcją pomieszczeń i względami bezpieczeństwa itp. Podobnie należy postąpić ze stolarką wtórną, lecz wykonaną na wzór oryginalnej - sugeruje się pozostawienie jej i poddanie konserwacji.

W trakcie badań stratygraficznych stwierdzono, że balustrada schodów głównej klatki schodowej miała opracowanie w kolorze intensywnie mahoniowym. Okleina, którą wypełniono płyciny balustrady była zabiejkowana na kolor mahoniowy, natomiast pozostałe elementy były malowane kryjąco na ten sam odcień. Należy zwrócić uwagę na fakt, że jest to bardzo intensywny, wręcz agresywny kolor. Najprawdopodobniej historycznie osadzony był w kontekście całościowej kompozycji kolorystycznej wnętrza i nie stanowił intensywnej dominanty. W przypadku odtworzenia tej kolorystyki w chwili obecnej zdominuje ona klatkę schodową i będzie stanowiła bardzo agresywny element. Wobec braku wiedzy na temat historycznego kontekstu proponuje się zrezygnować z odtwarzania historycznej kolorystyki balustrady. Należy zachować oryginalne opracowanie w jakimś mało eksponowanym miejscu, w charakterze świadka, natomiast kolorystykę balustrady zaprojektować w kontekście projektowanej kolorystyki stolarki, ścian itp.

Balustradę schodów głównych należy poddać konserwacji technicznej a w przypadku jeśli oryginalna okleina drewniana okaże się niezdatna do wyeksponowania, ze względu na zły stan zachowania proponuje się wykonanie rekonstrukcji. Należy doprojektować pochwyt powyżej poziomu obecnie istniejącego, tak aby podnieść balustradę do wysokości spełniającej normy bezpieczeństwa.

3.5 Rekonstrukcje i adaptacje

- Proponuje się rozważyć przywrócenie okiennic w oknach elewacji południowej – zaprojektować okiennice opierając się na fotografiach archiwalnych.
- Należy usunąć wtórną werandę i odtworzyć taras w elewacji południowej
- Dostosować balustrady , przez podniesienie istniejących wyżej, żeby spełniały normy bezpieczeństwa
- Wtórną, zniszczoną stolarkę okienną wymienić na stolarkę odtworzoną na wzór historycznej, z podziałami jak na fotografiach archiwalnych.

4 Proponowane postępowanie konserwatorskie

Wstępnym warunkiem powodzenia i trwałości efektów planowanych zabiegów konserwatorskich jest wykonanie izolacji oraz naprawa systemu odprowadzania wody. Konieczne jest też poprawne wykonanie obróbek blacharskich.

Tynki elewacji

1. Oczyszczenie powierzchni, usunięcie wtórnych zapraw, farb i zabrudzeń z tynków metodą mechaniczną – skucie wtórnego tynku cementowego „baranka”
2. Ocena stanu zachowania historycznych tynków. Skucie tynków zasolonych, osłabionych, pozbawionych przyczepności, odspojonych, zawilgoconych, popękanych, pozbawionych zmineralizowanej powierzchni itp. Jeśli w trakcie prac odnaleziony zostanie dobrze zachowany fragment tynków oryginalnych z warstwami kolorystycznymi, należy go pozostawić i poddać konserwacji.
3. Usunięcie nieprawidłowych pod względem technicznym lub estetycznym uzupełnień tynku.
4. Usunięcie wtórnych okładzin klinkierowych w pasie przyziemia.
5. Dezynfekcja elewacji w koniecznym zakresie preparatem Remmers BFA
6. Ewentualne wzmocnienie strukturalne osłabionych partii tynku oraz podłoża ceglanego - preparatem krzemianowym, np. Remmers Primer Hydro SF / Silikatfestiger.
7. Uzupełnienie ubytków tynku. Po wykonaniu izolacji i osuszeniu budynku może się nasilić zjawisko migracji i krystalizacji soli. W przypadku pojawienia się intensywnych objawów zasolenia może się okazać uzasadnione zastosowanie systemu tynków solochłonnnych:
 - obrzutka Remmers SP Prep WTA / Vorspritzmörtel WTA
 - tynk renowacyjny podkładowy SP Levell WTA / Grundputz
 - tynk wierzchni Remmers SP Top White WTA / SanierputzNa pozostałych powierzchniach do uzupełnień tynków proponuje się zestaw:
 - Remmers SP Prep WTA / Vorspritzmörtel WTA jako obrzutka
 - tynk wapienno cementowy z trasem Remmers TZM Levell
8. Odtworzenie detalu (profile, ornamenty, listwy itp.) metodą ciągnięcia lub w narzucie
 - zaprawa rdzeniowa - Stucco GZ / Grobzugmörtel
 - zaprawa wygładzająca Stucco FZ / Feinzugmörtel
9. Nałożenie na powierzchnię tynków gładzi mineralnej Remmers SP Top Q2
10. Gruntowanie tynków Remmers Primer Hydro HF / Hydro – Tiefengrund
12. Malowanie elewacji Remmers Color LA / Siliconharzfarbe

Dopuszcza się zastosowanie innych systemów technologicznych niż zaproponowane, pod warunkiem zachowania odpowiednich parametrów jakościowych

Elementy kamienne – filary i słupki z piaskowca

1. Oczyszczenie powierzchni kamienia z nawarstwień zapraw i farb – mechanicznie, na sucho, przez umycie parą wodną, ewentualnie doczyszczenie z zastosowaniem detergentu Remmers Clean SL
2. W razie potrzeby usunięcie pozostałości farb preparatem Remmers AGE
3. Wzmocnienie strukturalne kamienia w koniecznym zakresie – preparaty oparte na estrach kwasu krzemowego np. Remmers KSE 300

4. Uzupełnienie ubytków – Remmers Restauriermoertel lub sztuczny kamień, na bazie białego cementu i kruszywa odpowiedniego rodzaju.
5. Scalenie kolorystyczne na bazie farby Color LA Historic, firmy Remmers.

Elementy kamienne – schody i tarasy

Ze względu na stopień zniszczenia oryginalnych okładzin tarasów i stopni istnieje prawdopodobieństwo, że będą one wymagały rozbiórki i pełnej rekonstrukcji. Dotyczy to zwłaszcza tarasu od strony południowej, gdzie widać rozległe zniszczenia spowodowane przez korzenie samosiejek drzew.

Granit:

1. Usunąć okładziny i kleje z powierzchni kamienia
2. Sprawdzić poprawność osadzenia i posadowienia stopni kamiennych oraz ocenić ich stan zachowania
3. W przypadku stopni zniszczonych w znacznym stopniu sugeruje się ich wymianę na nowe, wykonane z analogicznego materiału kamiennego
4. W przypadku niewielkich uszkodzeń proponuje się uzupełnienia taszlami z kamienia odpowiedniego rodzaju
5. W razie konieczności przewidzieć demontaż i ponowne ułożenie stopni oraz pokrycia tarasu

Piaskowiec:

1. Usunąć okładziny i kleje z powierzchni kamienia
2. Sprawdzić poprawność osadzenia i posadowienia stopni kamiennych oraz ocenić ich stan zachowania
3. W przypadku stopni zniszczonych w znacznym stopniu sugeruje się ich wymianę na nowe, wykonane z analogicznego materiału kamiennego
4. W przypadku niewielkich uszkodzeń proponuje się uzupełnienia taszlami z kamienia odpowiedniego rodzaju
6. Osłabione partie kamienia wzmocnić strukturalnie preparaty oparte na estrach kwasu krzemowego np. Remmers KSE 300
5. W razie konieczności przewidzieć demontaż i ponowne ułożenie stopni oraz pokrycia tarasu
6. Wykonać hydrofobizację kamienia

Stolarka drzwi wejściowych

Technicznie stan zachowania drzwi jest dobry, jednak na skutek zastosowania metody strumieniowania ścierniwem do usuwania nawarstwień farb z powierzchni drewno utraciło naturalną powierzchnię, jest nierówne, pokryte drobnymi rysami.

1. Oczyszczyć drzwi z brudu, kurzu itp.
2. Usunięcie lakieru
3. Odtworzyć oryginalne opracowanie kolorystyczne – najprawdopodobniej drzwi były malowane farbą olejną. Należy wykonać podkład pod farbę, tak , aby wygładzić strukturę drewna.

Elementy metalowe – balustrady schodów, tarasów i balkonów

1. Demontaż balustrad
2. Oczyszczenie powierzchni metodą strumieniowania ścierniwem
3. Likwidacja ognisk korozji
4. Uzupełnienie ubytków
5. Zabezpieczenie antykorozyjne
6. Malowanie
7. Ponowny montaż

Wnętrza:

Sztukaterie:

1. Oczyszczenie powierzchni sztukaterii z nawarstwień farb
2. Wzmocnienie strukturalne osłabionych partii przez impregnację
3. Uzupełnienie ubytków -zaprawa rdzeniowa - Stucco GZ / Grobzugmörtel , zaprawa wygładzająca Stucco FZ / Feinzugmörtel. W przypadku konieczności uzupełnienia profili wykonać szablon do ciągnięcia na podstawie zachowanych elementów
4. Malowanie farbami silikatowymi na kolor biały – chyba, że w trakcie prac stwierdzone zostaną pozostałości historycznego opracowania w innym kolorze – wówczas należy odnieść się do odnalezionych pozostałości, a propozycje kolorystyki przedstawić komisji konserwatorskiej.

Lastriko:

1. Oczyszczenie powierzchni z brudu, pozostałości past itp.
2. Usunięcie wtórnych płytek , klejów itp. z powierzchni lastrika
3. Uzupełnienie ubytków masą o odpowiednim uziarnieniu i kolorze
4. Szlifowanie, polerowanie i zabezpieczenie powierzchni

Stolarka:

1. Oczyszczenie powierzchni stolarki z nawarstwień farb, lakierów itp.
2. W przypadku elementów z okleiną (balustrada schodów głównej klatki schodowej) prasowanie (po zmiękczeniu metodą termiczną) zdeformowanych oklein i ponowne ich podklejenie
3. Klejenie spękań, uzupełnienie ubytków kitem do drewna o odpowiednim składzie i twardości
4. Uzupełnienie większych ubytków drewnem odpowiedniego gatunku
5. Wyrównanie powierzchni - szpachlowanie, szlifowanie
6. Malowanie, zgodnie z oryginalnym opracowaniem